

Innst. 101 L

(2016–2017)

Innstilling til Stortinget fra helse- og omsorgskomiteen

Prop. 142 L (2015–2016)

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Endringer i tobakksskadeloven (gjennomføring av direktiv 2014/40/EU og standardiserte tobakkspakninger)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Gjennomføring av tobakksdirektiv 2014/40/EU

1.1.1 Bakgrunn

Helse- og omsorgsdepartementet fremmer i proposisjonen forslag til endringer i lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakksskader (tobakksskadeloven). Forslagene gjelder tiltak som skal bidra til å fremme folkehelsen, bedre det indre EØS-markedet for tobakksvarer og relaterte produkter og effektivisere regelverket.

Europaparlaments- og rådsdirektiv 2014/40/EU om produksjon, presentasjon og salg av tobakk og relaterte produkter (tobakksdirektivet) ble vedtatt i EU 3. april 2014, og frist for gjennomføring i nasjonal rett i EU var 20. mai 2016. Direktivet er foreløpig ikke tatt inn i EØS-avtalen, men vurderes som EØS-relevant og akseptabelt, og prosessen med innlemmelse i EØS-avtalen er påbegynt. Regjeringen vil senere fremlegge en Prop. S der det bes om Stortingets samtykke til at direktivet inntas i EØS-avtalen, men av hensyn til et ønske om at direktivets bestemmelser skal tre i kraft i Norge så nært i tid som mulig som i EU-landene, fremmes de nødvendige lovforslag allerede nå.

Bakgrunnen for behovet for et nytt tobakksdirektiv har vært å få EUs tobakksregelverk oppdatert og i

tråd med markedet, forskningen og den internasjonale utviklingen på området.

Tobakkskonvensjonen, som EU og alle EU-land er part til, setter også krav som tidligere direktiv ikke oppfyller. Alle land som har ratifisert konvensjonen, inkludert Norge, er folkerettslig forpliktet til å følge den.

I tillegg har inntoget av e-sigaretter på det europeiske markedet nødvendiggjort en revisjon av det felleseuropeiske tobakksregelverket.

Helse- og omsorgsdepartementet sendte 26. oktober 2015 på høring forslag til endringer i tobakkskadeloven for å gjennomføre tobakksdirektivet.

1.1.2 Elektroniske sigaretter

E-sigaretter kalles også batteridrevne inhalatorer, nikotinfordampere og elektroniske nikotinleverings-systemer. En e-sigarette består vanligvis av en batterienhet, en fordampningsenhet og en beholder med såkalt e-væske. Innholdsstoffene i e-væsken fordampes ved at væsken varmes opp når det suges på munnstykket. Det dannes en synlig damp uten røyk og flamme. Oppvarmet damp trekkes inn i munnen og ned i lungene. Innholdsstoffene kan dermed absorberes via munn og luftveier over i blodet. Overskytende damp pustes ut i det omkringliggende miljøet.

E-sigaretter ble lansert på verdensmarkedet i 2006. Det foreligger derfor lite sikker kunnskap om helserisiko ved bruken. Foreliggende dokumentasjon tyder på at e-sigaretter har mindre skadepotensial enn tobakksrøyk. Dette er imidlertid basert på innholdsanalyser og studier av korttidseffekter. Studier av langtidseffekter finnes ikke ennå. Som ledd i arbeidet med regelverksendringer har departementet bestilt flere underlagsrapporter.

Proposisjonen gjør rede for gjeldende rett. E-sigaretter som sådan, uavhengig av innhold, faller

inn under definisjonen av «tobakkssurrogat» i tobakksskadeloven § 2. Slike produkter er underlagt lovens bestemmelser om reklameforbud, oppstillingsforbud, forbud mot gratis utdeling og aldersgrense. Utover dette er ikke e-sigaretter i dag regulert i tobakksskadeloven.

E-sigaretter som inneholder nikotin, dekkes av definisjonen i forskrift om forbud mot nye tobakks- og nikotinprodukter og er i utgangspunktet forbudt å importere til eller selge i Norge. Dersom nikotinholdige e-sigaretter er et røykeavvenningsprodukt og regulert som et legemiddel, kan de imidlertid likevel privatimporteres etter reglene i forskrift 2. november 2004 nr. 1441 om tilvirkning og import av legemidler.

Dersom det påstås at e-sigaretten har effekt på røykeslutt, eller den markedsføres med annen påstand om effekt mot sykdom, må produktet oppfylle regelverket for legemidler eller medisinsk utstyr.

OPPHEVING AV FORBUDET MOT ELEKTRONISKE SIGARETTER MED NIKOTIN

Flere forhold gjør det krevende å ta stilling til hvordan e-sigaretter bør reguleres i Norge. For det første er produktet i seg selv nytt og i stadig utvikling, og det finnes fortsatt ikke internasjonale anerkjente produktstandarder. For det andre er forskningen på e-sigaretter fremdeles i en tidlig fase, noe som gir et svært begrenset kunnskapsgrunnlag.

Prinsippet om skadereduksjon har historisk ikke vært førende for norsk tobakkspolitikk. Skadereduksjon på tobakksfeltet innebærer f.eks. å bytte ut sigarettøyking med mindre farlige tobakks- eller nikotinprodukter. Det har i Norge vært arbeidet for at de som røyker, skal få hjelp til å slutte helt og ikke gå over til et mindre farlig, men fortsatt helse-skadelig produkt. Problemstillingen rundt regulering av e-sigaretter har imidlertid aktualisert diskusjonen om skadereduksjon på nytt.

For norske helsemyndigheter er det viktig at reguleringen av e-sigaretter hindrer rekruttering av unge. Utbredt bruk av e-sigaretter blant ikke-røykere vil kunne bety et negativt bidrag til den norske folkehelsen. En liberalisering av reguleringen av e-sigaretter i Norge må således sees i sammenheng med tiltak for å begrense utbredelsen av e-sigaretter til ikke-røykere, særlig barn og unge. Departementet er særlig opptatt av hvilken effekt e-sigaretter kan vise seg å ha når det gjelder det pågående arbeidet med denormalisering av røyking.

Departementet har falt ned på at dagens forbud ikke fungerer tilfredsstillende, og at hensynet til skadereduksjon hos etablerte røykere og bedre kontroll med produktene taler for at e-sigaretter bør tillates solgt i Norge.

Departementet er kommet til at e-sigaretter bør reguleres i henhold til reglene i tobakksdirektivet, med enkelte nasjonale tilleggsreguleringer.

DEFINISJON AV ELEKTRONISKE SIGARETTER

Departementet foreslår at definisjonen av e-sigaretter i loven omfatter alle e-sigaretter uavhengig av nikotinnhold, jf. forslag til § 2 nytt fjerde ledd. Tilsvarende foreslås for gjennomfyllingsbeholdere, jf. forslag til § 2 nytt femte ledd. For de foreslåtte lovbestemmelsene som kun skal gjelde for nikotinholdige e-sigaretter eller gjennomfyllingsbeholdere, er dette presisert i lovteksten.

REGISTRERINGSORDNING FOR ELEKTRONISKE SIGARETTER

I henhold til tobakksdirektivet artikkel 20 nr. 2 skal produsenter og importører av e-sigaretter søke om å registrere sine produkter hos kompetent nasjonal myndighet minst seks måneder før e-sigarettene planlegges plassert på markedet. Dette gjelder også e-sigaretter som selges til forbrukere via fjernsalg. Ved enhver vesentlig endring av produktet skal det registreres på nytt.

Registreringsplikten vil gi myndighetene oversikt over både produsenter og importører og hvilke produkter som er på det nasjonale markedet. Dette muliggjør også ytterligere markedskontroll som myndighetene er pålagt i henhold til tobakksdirektivet. Det foreslås et forbud mot å selge e-sigaretter i Norge som ikke er registrert hos Legemiddelverket, jf. forslag til § 34 a første ledd. Det foreslås at selve registreringsplikten tas inn i lovens § 34 a annet ledd, og at plikten reguleres nærmere i forskrift.

Departementet foreslår at Legemiddelverket skal være kompetent myndighet for registreringen av e-sigaretter og sørge for ivaretagelse av produktkravene for å kunne plassere e-sigaretter på det norske markedet. Oppgaven har etter departementets syn betydelige likheter med Legemiddelverkets ansvar for legemidler. Det foreslås at Legemiddelverket kan kreve gebyr for arbeid med registrering av produktene, samt en årsavgift knyttet til fortsatt registrering.

KRAV TIL KVALITET OG SIKKERHET

Departementet foreslår at det i tobakksskadeloven § 34 a fjerde ledd gis hjemmel for å kunne fastsette krav til e-sigaretters kvalitet og sikkerhet. Overvåking av kvalitet og sikkerhet er del av de oppgavene som foreslås lagt til Legemiddelverket.

KRAV OM BRUKSANVISNING

Enkeltpakninger med e-sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere skal være vedlagt en bruksanvisning.

Direktivets artikkel 20 nr. 4 lister opp hvilken informasjon som skal fremgå av bruksanvisningen, herunder bruksmåte, lagringsmåte og at produktet ikke anbefales for ungdom og ikke-røykere.

Både innhold, design og bruksmåte medfører at e-sigaretter kan innebære risiko ved bruk. Bruksanvisningen er svært viktig for å unngå feilbruk og risikoen det medfører. Departementet foreslår derfor at det gis hjemmel i lovens § 34 a fjerde ledd for å kunne kreve at bruksanvisning på norsk følger produktet.

KRAV TIL MERKING OG EMBALLASJE

Direktivet setter krav til merking og emballasje for e-sigaretter. Direktivets artikkel 20 nr. 4 bokstav c fastslår at de to største overflatene på enkeltpakninger, og på eventuell ytteremballasje, skal ha en helseadvarsel som dekker minst 30 prosent av de to overflatene.

Departementet foreslår at kravet til helseadvarsel på e-sigaretter som inneholder nikotin, inntas i forslag til ny § 30 a første ledd i tobakksskadeloven i tråd med høringsforslaget. Kravet vil kun gjelde for e-sigaretter med nikotin.

HÅNDTERING AV SKADELIGE OG UØNSKEDE VIRKNINGER

Det følger av tobakksdirektivet artikkel 20 nr. 9 at produsenter, distributører og importører av e-sigaretter skal ha et system for innsamling av data om alle uønskede bivirkninger fra bruken av e-sigaretter. For å ivareta direktivets krav foreslår departementet at det inntas en forskriftshjemmel for å kunne sette krav til produsenters, distributørers og importørers system for håndtering av skadelige og uønskede virkninger, jf. forslag til ny § 34 b. Departementet foreslår videre at Legemiddelverket skal være tilsynsmyndighet for skadelige og uønskede virkninger fra e-sigaretter.

MARKEDSOVERVÅKING

Departementet foreslår at Helsedirektoratet får ansvar for den markedsobservasjonen av e-sigaretter som direktivets artikkel 20 nr. 7 oppstiller. Dette er i tråd med oppgavene som direktoratet allerede har ansvaret for når det gjelder tobakksvarer og nye tobakks- og nikotinprodukter, herunder e-sigaretter. De årlige rapportene vil være et svært viktig element i videreutviklingen av regelverket. Det foreslås at en rapporteringsplikt inntas i lovens § 34 c første ledd, og at det gis nærmere bestemmelser i forskrift om hvilke opplysninger som skal inngå i rapporteringsplikten, jf. forslag til ny § 34 c annet ledd.

FORBUD MOT SPONSING, SELVBETJENING, RABATTER OG FORBRUKERTESTING

Departementet foreslår at tobakksskadelovens sponsingsforbud i § 23 utvides til å gjelde også for tobakkssurrogater, inkludert e-sigaretter, jf. forslag til ny § 23 tredje ledd.

Når det gjelder forbudet mot selvbetjening, anser departementet at forbudet hever terskelen for kjøp, spesielt for unge, samt reduserer tyveri. Departementet foreslår derfor at tobakksskadelovens forbud mot selvbetjening skal gjelde for tobakkssurrogater, herunder e-sigaretter, jf. forslag til endringer i § 18.

Departementet foreslår at forbudet mot forbrukertesting i § 34 utvides til å gjelde for tobakkssurrogater. Tilsvarende foreslår departementet at forbudet mot salg fra selvbetjent automat i § 19 bør oppdateres slik at tobakkssurrogater inntas i bestemmelsen. Når det gjelder forslaget om unntak for e-sigaretter fra oppstillingsforbudet og reklameforbudet, tar departementet sikte på å følge opp dette i forskriftsreguleringen.

INKLUDERING AV ELEKTRONISKE SIGARETTER I RØYKEFORBUDET

Departementet antar at når man foreslår å åpne opp for omsetning av e-sigaretter i Norge, vil behovet for regulering av bruken vokse i takt med utbredelsen av produktet. Departementet foreslår at dagens røykeforbud i tobakksskadeloven §§ 25–27 utvides til også å omfatte bruk av alle e-sigaretter, både med og uten nikotin. Forslag til regulering er inntatt i forslag til ny § 28 a.

TILSYN

Legemiddelverket foreslås som kompetent myndighet for kontroll med produktkravene for e-sigaretter i henhold til direktivets artikkel 20. Det foreslås imidlertid at Helsedirektoratet får ansvaret for oppgavene som følger av artikkel 20 nr. 5, 6 og 7. Forslaget innebærer dermed at Legemiddelverket får ansvar for produktkravene, mens Helsedirektoratet får ansvar for reglene om salgssituasjonen, bruk og markedsobservasjon.

1.1.3 Målemetoder for utslipp av tobakksrøyk

Utslipp og målinger er i dag regulert i tobakksskadeloven § 32, som gir hjemmel til å fastsette forskrifter om innholdet i tobakksvarer. Merkeforskriften § 6 første ledd angir at målinger og kontroll av tjære, nikotin og karbonmonoksid i sigaretttrøyk skal utføres av laboratorier godkjent og overvåket av Helsedirektoratet.

Forskriften fastslår videre at Helsedirektoratet kan kreve at produsenter og importører av tobakks-

varer utfører målinger av andre utslippsstoffer i produktet, og at godkjent laboratorium må benyttes.

Departementet mener det er behov for en tydeligere hjemmel for å ivareta kravene i direktivets artikkel 3 og 4 om innholds- og utslippsregulering. Departementet foreslår derfor at lovens § 32 nytt annet ledd presiseres slik at det kommer klart frem at departementet kan fastsette hvilke stoffer som skal måles, og hvordan målinger skal foretas. Det foreslås også at det inntas hjemmel i § 32 nytt tredje ledd for å fastsette gebyrer i forbindelse med mulige kontrollmålinger.

1.1.4 Rapportering om utslipp og ingredienser

I henhold til tobakksskadeloven § 38, jf. merkeforskriften §§ 6 og 7, skal det årlig rapporteres om både ingredienser og utslipp. Det påhviler Helsedirektoratet å offentliggjøre opplysningene.

Tobakksdirektivet fastsetter imidlertid en ny rapporteringsplikt for markeds- og forbrukerundersøkelser. Rapporteringsplikten i tobakksskadeloven omfatter i dag ikke slike opplysninger. Det finnes heller ingen klar lovhjemmel for å pålegge rutinemessig rapportering av salgsvolum. Slike rapporteringer er etter departementets syn svært viktige for kartleggingen av tobakksmarkedet og vil kunne bidra til en mer effektiv tilsynsvirksomhet.

For de nye rapporteringsforpliktelsene knyttet til markedsundersøkelser, forbrukergrupper og salgsvolum, foreslår departementet derfor at det i lovens § 38 nytt annet ledd inntas en rapporteringsplikt, og at det i nytt sjettede ledd inntas en forskriftshjemmel for å fastsette nærmere bestemmelser om slik rapportering. I tillegg foreslås det i nytt syvende ledd en hjemmel for å innkreve gebyrer fra produsenter og importører for tilsynsmyndighetens arbeid forbundet med mottak, lagring, håndtering, analyse og offentliggjøring av opplysningene, jf. direktivets artikkel 5 nr.8.

1.1.5 Utvidet rapporteringsplikt for visse tilsetningsstoffer

Dagens regelverk omfatter rapporteringsplikter for innhold og utslipp fra tobakksvarer, men pålegger ikke utvidede undersøkelser for spesifikke tilsetningsstoffer. Hjemmelen i tobakksskadeloven § 38 omfatter således ikke de utvidede rapporteringspliktene for visse tilsetningsstoffer som tobakksdirektivet fastsetter.

Departementet foreslår at rapporteringsplikten inntas i en utvidet forskriftshjemmel i tobakksskadelovens § 38 nytt annet ledd, og at listen med de prioriterte tilsetningsstoffene inntas som vedlegg til forskrift. Videre foreslås det en hjemmel for at departementet i forskrift kan fastsette gebyr for fagfellever-

dering av de innsendte rapportene, jf. forslag til nytt syvende ledd.

Når det gjelder unntaket for små og mellomstore bedrifter, foreslås det at departementet i forskrift gis myndighet til å gjøre unntak fra rapporteringsplikten, jf. forslag til nytt sjettede ledd.

1.1.6 Ingredienser i tobakksvarer og elektroniske sigaretter

Tobakksdirektivet artikkel 7 gir bestemmelser om ingredienser i tobakksvarer og e-sigaretter. Bestemmelsen forbyr karakteristisk smak i sigaretter og rulletobakk og enkelte andre tilsetningsstoffer i alle tobakksvarer og e-sigaretter. Snus er i utgangspunktet unntatt fra bestemmelsen, jf. artikkel 7 nr. 15. Tobakksskadeloven § 32 gir departementet hjemmel til å gi forskrifter om innholdsstoffer i tobakksvarer.

Departementet foreslår at direktivets artikkel 7 om forbud mot karakteristisk smak tas inn i § 32 nytt første ledd, og at det i annet ledd presiseres at departementet i forskrift kan fastsette forbud mot andre tilsetningsstoffer. Det foreslås også en hjemmel for å fastsette gebyrer for myndighetenes arbeid med ingrediensregulering, jf. forslag til nytt tredje ledd.

SÆRSKILT OM REGULERING AV SMAK I SNUS

Departementet antar at smakstilsetninger i snus, på samme måte som i røyketobakk, virker tiltrekkende på unge. Departementet foreslår imidlertid ikke et forbud mot smakstilsetninger i snus nå. Nesten alle snusprodukter på markedet har smakstilsetninger. Et tilsvarende system som for sigaretter, med forbud mot karakteristisk smak, ville i praksis ha medført et forbud mot salg av snus. Dersom smakstilsetninger i snus skulle reguleres, måtte det etableres et annet system enn for sigaretter. Departementet anser i utgangspunktet at et mest mulig likt system som i Sverige er å foretrekke når det gjelder regulering av snus, og der er det ikke foreslått noen regulering av smakstilsetninger i snus. I Sverige er det tatt til orde for at spørsmålet bør utredes nærmere. Direktivet medfører uansett et forbud mot å merke snusboksene med smak. Departementet antar at denne endringen i seg selv kan redusere smaksatt snus sin tiltrekning på unge.

Departementet foreslår at tilsetningsstoffene omtalt i artikkel 7 bokstav a, b og e også skal gjelde for snus. Dette gjelder bl.a. vitaminer, koffein og andre stoffer som gir inntrykk av vitalitet, samt tilsetninger som har kreftfremkallende, mutagene eller reproduksjonstoksiske egenskaper (CMR-egenskaper). Departementet har vurdert at reguleringen er i tråd med EØS-retten. Tiltaket er begrunnet i beskyttelse av folkehelsen og anses som proporsjonalt for å oppnå formålet, som er å gjøre snus mindre attraktivt for barn og unge. Reguleringen vil føre til likebehand-

ling av alle tobakksvarer. Forbudet er foreslått hjemlet i lovens § 32 annet ledd og vil reguleres nærmere i forskrift.

SÆRSKILT OM REGULERING AV SMAK I E-SIGARETTER

Direktivet inneholder ikke noen regulering av smakstilsetninger i e-sigaretter. I fortalens punkt 47 vises det til at medlemslandene bør være oppmerksomme på at smakstilsetninger potensielt kan gjøre produktene attraktive for ungdom og ikke-røykere. Gjennom rapporteringsplikter og markedsovervåking vil myndighetene overvåke brukergrupper, preferanser, salgsvolum osv. hva gjelder e-sigaretter. Dersom dette viser en negativ utvikling, vil departementet ev. komme tilbake til spørsmålet om visse smakstilsetninger i e-sigaretter bør forbys.

1.1.7 Produktpresentasjon og pakningsutforming

Direktivets artikkel 13 om produktpresentasjon forbyr villedende reklameelementer på tobakkspakninger og elementer som gir inntrykk av at tobakksproduktet er helsemessig, miljømessig eller økonomisk fordelaktig eller mindre skadelig enn andre tobakksvarer. Forbudene gjelder for alle typer tobakksvarer, samt delvis for e-sigaretter og urtebaserte røykeprodukter. Departementet foreslår at merkingsforbudet i artikkel 13 inntas i forslag til tobaksskadeloven ny § 30 a. Begrunnelsen for forbudet er at forskning viser at tobakksmerker og pakke-design bidrar til å gi et misvisende inntrykk av at produktene er mindre helseskadelige enn de faktisk er, særlig overfor ungdom.

1.1.8 Fjernsalg av tobakksvarer og elektroniske sigaretter

Departementet foreslår at det etableres et registreringssystem for fjernsalg av tobakksvarer og e-sigaretter, og at utviklingen følges for å vurdere om det er behov for et forbud på sikt. Registreringsplikten foreslås inntatt i forslag til ny § 21 a første ledd.

Departementet foreslår i § 21 a første ledd et krav om at detaljalgststeder som driver fjernsalg av tobakksvarer og e-sigaretter til norske forbrukere, skal registrere seg hos Helsedirektoratet.

Departementet foreslår at det i forslag til ny § 21 a fjerde ledd gis en hjemmel til i forskrift å kunne stille krav om at fjernsalgstilbydere skal utpeke en stedlig representant.

Det foreslås en forskriftshjemmel i forslag til ny § 21 a fjerde ledd som gir departementet adgang til å stille krav til alderskontrollsystemet.

Det foreslås en lovhjemmel i forslag til ny § 21 a fjerde ledd for å gi forskrifter med krav om å sikre en

forsvarlig utlevering av tobakksvarer og e-sigaretter og om å sikre at utleverer opptrer i samsvar med lov eller bestemmelser gitt i medhold av lov.

Det foreslås at Helsedirektoratet får ansvar for å føre kontroll med at registrerte detaljalgststeder og utleverere driver lovlig, herunder at det selges lovlig produkter til norske forbrukere, og at aldersgrensen håndheves på bestillingstidspunktet og ved utlevering. Videre må det føres tilsyn med at alle detaljalgststeder som driver slikt fjernsalg, faktisk er registrerte.

Basert på alkoholloven § 2-4 tredje og fjerde ledd foreslår departementet en bestemmelse i tobaksskadeloven som regulerer Helsedirektoratets adgang til å vedta å nekte eller trekke tilbake registrering som utleverer dersom virksomheten ikke oppfyller krav etter loven eller bestemmelser gitt i medhold av den, eller i medhold av annen relevant lovgivning, jf. forslag til § 37 a.

Det foreslås at brudd på fjernsalgs- og utleveringsbestemmelsene omfattes av tobaksskadeloven § 36 om retting og tvangsmulkt, jf. forslag til endring i § 35. Departementet arbeider med et forslag om innføring av overtredelsesgebyr som sanksjon i tobaksskadeloven og vil komme tilbake med et slikt forslag.

1.1.9 Nye tobakks- og nikotinprodukter

Formålet med direktivets artikkel 19 er å sikre kontroll med nye tobakksprodukter på markedet. Landene kan velge mellom en registreringsplikt eller en godkjenningsordning. Departementet foreslår at dagens forbud erstattes med en godkjenningsordning i forslag til ny § 34 d.

Føre var-prinsippet tilsier at helsemyndighetene bør være tilbakeholdne med å tillate nye produktkategorier med usikker effekt på helsen. Nye tobakks- og nikotinprodukter vil ofte være attraktive for ungdom.

Departementet mener at Helsedirektoratet bør være tilsynsmyndighet for en godkjenningsordning for nye tobakks- og nikotinprodukter.

1.1.10 Urtebaserte røykeprodukter

Urtebaserte røykeprodukter omfattes av tobaksskadelovens definisjon av tobakssurrogat. Lovens § 30 om krav til merking og § 38 om rapporteringsplikt omfatter imidlertid kun tobakksvarer, ikke tobakssurrogater. Departementet foreslår derfor at urtebaserte tobakksvarer inntas i forslag til ny § 30 a om helseadvarsel og produktpresentasjon.

Når det gjelder rapporteringsplikten, foreslår departementet at denne inntas i forslag til et nytt tredje ledd i § 38. Nærmere regler om innholdet i plikten vil følge av merkeforskriften.

Begrepet «urtebaserte røykeprodukter» er ikke definert i tobakksskadeloven i dag. For å sikre et tydelig regelverk foreslås det at tobakksdirektivets definisjon i artikkel 2 nr. 15 inntas i loven, jf. forslag til § 2 sjette ledd. Den foreslåtte definisjonen av urtebaserte røykeprodukter tar utgangspunkt i at produktet er et tobakkssurrogat.

1.1.11 Økonomiske og administrative konsekvenser

Gjennomføringen av tobakksdirektivet vil medføre økonomiske og administrative konsekvenser. Proposisjonen gjør rede for hvilke kostnader som vil påløpe ved de ulike tiltakene. Det legges opp til innføring av gebyrer på flere områder.

1.2 Standardiserte tobakkspakninger

1.2.1 Bakgrunn

I tillegg til gjennomføring av direktivforpliktelsene, fremmes det i proposisjonen forslag om å innføre krav om standardiserte tobakkspakninger. Med standardisert tobakkspakning menes lik utforming og design av alle tobakkspakninger innenfor hver kategori, slik at det ikke er tillatt med bruk av produsentens logoer, varemerker, symboler, bilder, farger eller annen form for reklame. Pakningene skal fortsatt påføres helseadvarsler og ev. annen informasjon i samsvarende med gjeldende lovgivning. Den foreslåtte lovhjemmelen omfatter også selve tobakksvarene og tilhørende utstyr samt tobakkssurrogater. Departementet har imidlertid ikke planer om å ta hjemmelen i bruk for tobakkssurrogater på det nåværende tidspunkt.

Selve tobakkspakningen og -varen er en av de siste kanalene for tobakksreklame i Norge. Tobakksindustrien har investert betydelige ressurser i utvikling av pakkedesign rettet mot spesifikke grupper, herunder kvinner og unge, og på få år har snus blitt et nytt trendprodukt for ungdomsgenerasjonen.

Tobakkspakkenes utforming fungerer som reklame og har størst effekt på unge – etablerte tobakksbrukere skifter svært sjelden merke.

Til tross for omfattende tobakksforebyggende tiltak i Norge siden begynnelsen av 1970-tallet, er totalandelen røykere og snusbrukere i aldersgruppen 16–24 år fortsatt høy. Det er derfor nødvendig å iverksette ytterligere tiltak dersom målsettingen om en tobakksfri ungdomsgenerasjon skal kunne oppnås.

SIRUS har levert flere kunnskapsopsummeringer om standardiserte tobakkspakninger og bekrefter at den totale mengden av studier er tilstrekkelig til å kunne trekke konklusjoner om at tiltaket vil kunne ha effekt på rekruttering av unge til tobakksbruk.

Det er gjennomført flere studier i Australia etter innføringen av standardiserte tobakkspakninger. Det

australske helsedepartementet la 26. februar 2016 frem en omfattende evalueringsrapport om standardiserte tobakkspakninger, hvor de vurderer tiltakets effekt og virkning i henhold til statlige retningslinjer. Rapporten konkluderer med at selv om den fulle effekten av tiltaket er forventet å inntre over tid, tyder den foreliggende evidensen på at tiltaket er i ferd med å nå de oppstilte målsettingene.

1.2.2 Gjeldende rett

Tobakksskadeloven § 30 annet ledd fastsetter et forbud mot tobakksvarer som ved tekst, navn, varemerke, illustrasjoner eller andre tegn antyder at et spesielt tobakksprodukt er mindre helseskadelig enn andre. I § 30 tredje ledd forbys produsenter og selgere av tobakksvarer å påføre dem egne symboler eller tekst om helserisikoen ved å røyke.

I tobakksreklameforskriften § 6 første ledd oppstilles et forbud mot utradisjonell utforming eller utseende av tobakkspakninger. I bestemmelsens annet ledd oppstilles et forbud mot pakningsutforming som kan øke salget blant unge, herunder utradisjonell logo, farge, pakningsform eller «vekslende utforming som kan gi samleincitament». Denne bestemmelsen ble vedtatt i 1998, men etter det departementet kjenner til har den i praksis ikke vært håndhevet i særlig grad.

Ut over dette finnes det både i tobakksskadeloven, reklameforskriften og merkeforskriften enkelte bestemmelser om merking av tobakkspakninger som i stor grad er en implementering av tobakksprodukt-direktiv 2001/37/EF.

Det nye tobakksdirektivet regulerer ikke standardiserte tobakkspakninger direkte, men det presiseres i artikkel 24(2) at direktivet ikke er til hinder for at medlemsstatene innfører slik lovgivning, gitt at visse vilkår er oppfylt.

Både retningslinjene til tobakkskonvensjonens artikkel 11 om merking og emballasje av tobakksprodukter og til artikkel 13 om reklameforbud, anbefaler at partene vurderer innføring av standardiserte tobakkspakninger i proposisjonen vil bidra til at Norge innfrir sine forpliktelser etter konvensjonen.

Standardiserte tobakkspakninger ble innført i Australia i 2012 og fra 20. mai 2016 i Storbritannia, Irland og Frankrike. Et lovforslag om standardiserte pakninger ligger til behandling i parlamentet i New Zealand, og en rekke land, herunder Sverige, Finland og Canada, har tiltaket til vurdering.

Helse- og omsorgsdepartementet sendte 17. mars 2015 på høring et forslag til endringer i tobakkskadeloven med sikte på å innføre standardiserte tobakkspakninger. Forslaget har i tillegg til den alminnelige høringen vært på EØS-høring samt blitt

notifisert til WTO. I den forbindelse har det ikke innkommet merknader.

1.2.3 Generelt om forslaget

Det overordnede formålet med forslaget om standardiserte tobakkspakninger er å redusere andelen barn og unge som begynner med tobakk, for å beskytte dem fra de helseskadelige virkningene av tobakksbruk. Mer konkret er hensikten med tiltaket å gjøre tobakksvarer mindre attraktive ved å begrense emballasjens reklameeffekt, øke effekten av de obligatoriske helseadvarslene samt minimere risikoen for at pakkedesignen gir villedende inntrykk av helse- og sikkerhetsrisikoen ved tobakksbruk. Det antas også at tiltaket vil bidra til en moderat reduksjon i tobakksbruk blant voksne, samt til å denormalisere tobakksprodukter og tobakksbruk i samfunnet.

1.2.4 Produktomfang

Departementet foreslår at den nye lovbestemmelsen om standardiserte tobakkspakninger i utgangspunktet skal gjelde alle tobakksprodukter. Det viktigste argumentet er at all tobakk er helseskadelig, og at det er viktig at det ikke åpnes for muligheter til å omgå hensikten med regelverket – nemlig å gjøre tobakksvarer mindre tiltrekkende på barn og unge.

Departementet har på bakgrunn av høringsinnspillene likevel kommet til at det også bør foreslås en unntakshjemmel, slik at departementet kan gjøre unntak for enkelte produktkategorier eller utsalgssteder, jf. forslag til § 30 annet ledd. Departementet vurderer at et krav om standardiserte pakninger overfor eksempelvis sigarer under dagens omstendigheter vil kunne være uforholdsmessig tyngende for bransjen og ikke nødvendig for å oppnå formålet om å redusere tobakksbruken blant barn og unge.

Når det gjelder snus, er det imidlertid ikke aktuelt å gjøre unntak fra kravet om standardiserte pakninger. En rekke snusprodukter med utradisjonell design har kommet på markedet de siste årene, noe som har bidratt til produktets økte appell overfor ungdom. Departementet anser derfor at det er spesielt viktig å standardisere disse produktene.

Departementet foreslår også at røykeutstyr skal omfattes av påbudet om standardisering.

Det var få høringsinstanser som kommenterte forslaget om å innta tobakkssurrogater i lovhome- melen for standardiserte pakninger. Departementet foreslår ingen forskriftsbestemmelser for slik standardisering, men anser at det bør finnes mulighet for dette dersom det i fremtiden skulle vise seg at for eksempel urtesigaretter eller e-sigaretter får stor utbredelse blant unge, på samme måte som snus har fått siden tusenårsskiftet. Tobakkssurrogater foreslås derfor inntatt i lovens § 30 annet ledd. Det er imidlertid ikke

aktuelt å ta en slik forskriftshjemmel i bruk på nåværende tidspunkt.

Departementet foreslår at § 30 annet og tredje ledd oppheves. Disse bestemmelsene blir overflødige ved den foreslåtte nye bestemmelsen om standardiserte tobakkspakninger.

Sett i lys av forslaget om en unntakshjemmel for enkelte produktkategorier og for å hindre en utvikling som sett i USA, hvor bransjen har utviklet små sigarer som ligner på sigaretter og som inneholder en rekke smakstilsetninger som tiltrekker unge, foreslås det en lovhome- melle i § 30 annet ledd annet punktum for at departementet kan gi forskrifter som begrenser hvilke utsalgssteder som kan selge eventuelle ikke-standardiserte produkttyper. Etter hva departementet kjenner til, er det primært spesialforretninger og taxfree-utsalg som i dag selger sigarer, sigarillos og pipetobakk, mens sigaretter, rulletobakk og snus også selges i dagligvareforretninger, kiosker og på bensinstasjoner.

1.2.5 Effekten av tiltaket

Norge har, i likhet med flere andre land, innført mange restriksjoner på markedsføring og spon- soring av tobakksvarer, og har et nærmest totalt reklameforbud.

Med innføringen av oppstillingsforbudet forsvant tobakkspakningenes reklameeffekt på utsalgssteder. Etter salg er imidlertid tobakkspakninger fremdeles synlige og har en fortsatt reklameeffekt i den tiden produktet brukes. I Norge er antagelig snusbokser enda mer synlige i sosiale settinger, særlig blant unge.

Barn lærer gjentatte ganger hvor farlig og avhengighetskapende tobakksprodukter er, at tobakk aldri bør brukes, og at det er ulovlig å selge tobakksvarer til barn og unge under 18 år. Likevel ser barn tobakksprodukter med innbydende innpakninger, farger og design. Voksne kan håndtere denne dobbeltkommunikasjonen ved hjelp av myndighetenes omfattende helseadvarsler, mens barn ikke på samme måte er i stand til å sammenholde slike blandede budskap. Departementet mener at tiltaket klart har et potensial for å redusere oppstart av tobakksbruk.

1.2.6 Utilsiktete negative konsekvenser

De fleste av høringsinstansene fra tobakksindustrien har fremsatt påstander om at standardiserte pakninger i Australia har ført til en rekke utilsiktede negative virkninger. Departementet viser imidlertid til den australske evalueringsrapporten, som konkluderer med at effekten av standardiserte tobakkspakninger på ulovlig handel i Australia sannsynligvis er liten, om noen i det hele tatt.

I høringsssvarene har flere av representantene fra tobakksindustrien fremsatt påstand om at nærmere

30 prosent av sigarettene som røykes i Norge, er smuglet inn. Tall fra SIRUS fra 2015 antyder imidlertid at kun tre prosent av befolkningen hadde benyttet forsyningskilder (utenom taxfree) som var basert på smugling eller tjuvgods. Det er heller ikke noe som tyder på at innsmuglet snus utgjør noen stor forsyningskilde.

Det er riktig at relativt mye av tobakken i Norge kommer fra uregistrerte forsyningskilder (ca. 45 prosent), men det er grensehandel og taxfree-salg som står for de vesentligste bidragene. Departementet mener at det derfor ikke er belegg for å hevde at de foreslåtte reguleringene vil føre til større andel av forfalskede tobakksvarer. Det viktigste tiltaket for å motvirke ulovlig handel er under enhver omstendighet gode kontrollrutiner og regionalt og internasjonalt samarbeid.

1.2.7 Forholdet til EØS-retten

Flere høringsinstanser fra tobakksindustrien mener at et krav om standardiserte tobakkspakninger vil være i strid med EØS-avtalen. Etter departementets syn er det behov for ytterligere tiltak for å sikre folkehelsen som ikke andre virkemidler kan bidra til. Departementet redegjør i proposisjonen for hvorfor de mener at innføring av standardiserte tobakkspakninger ikke er i strid med EØS-retten.

1.2.8 Forholdet til WTO-retten

WTO-avtalene dekker blant annet varer, tjenester og immaterielle rettigheter. Når det gjelder standardiserte tobakkspakninger, er det særlig bestemmelser i avtalen om handelsrelaterte sider ved immaterielle rettigheter og avtalen om tekniske handelshindringer som må vurderes. Departementet redegjør i proposisjonen for at de mener formålet med forslaget om standardiserte tobakkspakninger er legitimt i henhold til WTO-avtalene.

1.2.9 Varemerke- og designretten

Forslaget om standardiserte tobakkspakninger vil påvirke tobakksprodusenters mulighet til å bruke individuelle varemerker, logoer, symboler og farger på sine produkters emballasje. Dette har en side til produsentenes immaterielle rettigheter, og departementet har derfor vurdert forslaget opp mot Norges forpliktelser på varemerke- og designområdet. Departementet konkluderer med at forslaget om at produsenter ikke fritt skal kunne sette sitt varemerke på tobakkspakninger, ikke er av en slik natur at reglene reiser spørsmål opp mot varemerkerettens formål eller garantifunksjon eller mot forbudet mot urettferdig konkurranse mellom næringsdrivende.

1.2.10 Forholdet til Grunnloven og den europeiske menneskerettighetskonvensjonen

Departementet har vurdert forslaget om standardiserte tobakkspakninger opp mot Grunnloven og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK), og er kommet til at forslaget ikke er i strid med disse.

1.2.11 Overgangsperiode

Departementet anser i utgangspunktet at en overgangsperiode på ett år fra ikrafttredelsen vil gi tobakksbransjen tilstrekkelig tid til å innrette seg etter det nye påbudet. Departementet ser det som en fordel om de foreslåtte bestemmelsene om standardiserte pakninger trer i kraft samtidig med de nye helseadvarslene i det nye tobakksdirektivet.

Departementet ser at det kan være særlige utfordringer knyttet til enkelte produktkategorier, og vil vurdere nærmere om det er behov for å gi lengre overgangstid for noen av disse.

1.2.12 Tilsyn og reaksjoner på regelbrudd

Departementet anser at det er naturlig at Helsedirektoratets generelle tilsynsoppgave på tobakksområdet videreføres også for de nye standardiseringsbestemmelsene. Imidlertid arbeider departementet med forslag til en ny kommunal tilsynsordning for salg av tobakksvarer, som erstatning for den vedtatte kommunale bevillingsordningen. Det vil derfor være hensiktsmessig at kommunene får det stedlige tilsynsansvaret for at pakningsbestemmelsene er overholdt i de aktuelle utsalgsstedene. Departementet vil komme tilbake til dette spørsmålet på et senere tidspunkt.

1.2.13 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget om standardiserte tobakkspakninger vil i all hovedsak kun få konsekvenser for tobakksindustrien gjennom begrensninger i muligheten til å anvende sin merkevare på produktene.

1.3 Unntak fra aldersgrensen for lakrispiper mv.

Forslaget om et unntak fra aldersgrensen for godteri utformet som tobakksvarer har sin bakgrunn i forslaget om å unnta slike varer fra oppstillingsforbudet. Det har fra enkelte hold kommet kritikk av at oppstillingsforbudet også gjelder for lakrispiper og lignende produkter. Regjeringen har i henhold til regjeringserklæringen som mål å forenkle lover og regler og fjerne unødvendige forbud.

Departementet foreslår at det inntas en generell forskriftshjemmel i § 17 som gir departementet myndighet til å gjøre unntak fra bestemmelsen. Når det gjelder forslaget om et unntak fra oppstillingsforbu-

det, har departementet allerede unntakshjemmel i lovens § 24.

Flere høringsinstanser har vist til at forslaget er i strid med tobakkskonvensjonen og barnekonvensjonen. Når det gjelder tobakkskonvensjonen, oppstiller denne i artikkel 16 nr. 1 en forpliktelse for partene til å iverksette effektive tiltak for å forby salg av tobakksvarer til mindreårige. Departementet arbeider for tiden med forslag til en ny tilsynsordning for tobakksalg, som nettopp skal hindre salg av tobakksvarer til mindreårige. I artikkel 16 nr. 1 bokstav c er forbud mot salg av godteri mv. formet som en tobakksvare inntatt som en anbefaling til partene. Partene står fritt til heller å innføre andre effektive tiltak for å nå målsettingen. Departementet anser derfor at et unntak fra aldersgrensen i dette tilfellet ikke er i strid med tobakkskonvensjonens forpliktelser.

Når det gjelder barnekonvensjonen, mener departementet at denne ikke har noen direkte betydning for det aktuelle forslaget. Departementet kan ikke se at økt tilgang på lakrispiper mv. i nevneverdig grad vil påvirke barns helse. Enkelte høringsinstanser er i sine uttalelser bekymret for at barn som eksponeres for godterisigaretter, i større grad blir røykere. Departementet mener at det snevre unntaket som her foreslås, ikke i seg selv vil ha slik negativ effekt at det vil utligne effekten av andre og større tiltak for å hindre rekruttering av barn og unge til tobakksbruk, herunder standardiserte tobakkspakninger og forbud mot sigaretter med karakteristisk smak. Departementet antar videre at det primært er lakrispiper som er det relevante godteriproduktet for unntaket i Norge. På bakgrunn av holdningsendringene i samfunnet forventes det et svært lite marked for eksempelvis sjokoladesigaretter, da de fleste foreldre i liten grad vil ønske å gi slike produkter til sine barn.

1.4 Hjemmel for beslag og destruksjon

Tobakksskadeloven mangler i dag en hjemmel for beslag og destruksjon av ulovlig importerte tobakksvarer mv.

Ved ulovlig innførsel har tollmyndighetene i dag to alternative prosedyrer: Den ene er beslag og politianmeldelse i medhold av tolloven § 16-13, som gir tollvesenet hjemmel til å beslaglegge varer det kan bli tale om å inndra, men kun der det foreligger skjellig grunn til mistanke om straffbar overtredelse av tolloven med forskrifter. Den andre er retur av varen til avsenderlandet. Det første alternativet er tungvint og ressurskrevende og medfører ofte henleggelse hos politiet. Det andre alternativet er enkelt prosedyremessig, men medfører at varen returneres til avsenderen, som så kan sende varen på nytt til kjøper eller til andre kjøpere i Norge. Beslag og destruksjon vil hindre at den ulovlige varen på ny forsøkes ulovlig importert til Norge.

Departementet foreslår at det inntas en lovhjemmel i tobakkskadeloven for beslag og destruksjon av ulovlig importerte tobakksvarer, tobakksutstyr og tobakksurrogater uten at politiet må involveres, jf. forslag til ny § 43. Dette vil gjøre det vesentlig enklere for tollmyndighetene å sørge for at disse varene tas ut av sirkulasjon.

Hjemmelen i forslag til fjerde ledd om unntak fra klageretten vil vurderes benyttet dersom antallet klager blir stort. Det nærmere virkeområdet for unntaket må fastsettes med utgangspunkt i den ulempe et vedtak om beslagleggelse og destruksjon har for den private part.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Ruth Grung, Ingvild Kjerkol, Tove Karoline Knutsen, Torgeir Micaelsen og Freddy de Ruiten, fra Høyre, Kristin Ørmen Johnsen, Elisabeth Røbekk Nørve, Sveinung Stensland og Tone Wilhelmsen Trøen, fra Fremskrittspartiet, Bård Høksrud, lederen Kari Kjønås Kjos og Morten Wold, fra Kristelig Folkeparti, Olaug V. Bollestad, fra Senterpartiet, Kjersti Toppe, og fra Venstre, Ketil Kjenseth, merker seg at den foreliggende proposisjonen om endringer i tobakkskadeloven er framstilt i tre hoveddeler:

- Oppheving av forbudet mot salg av e-sigaretter
- Innføring av standardiserte tobakkspakninger og snusesker
- Unntak fra aldersgrense for salg av tobakksimitasjoner som lakrispiper og annet tobakkslignende godteri, samt unntak fra oppstillingsforbudet m.m.

Komiteen vil understreke at bruk av tobakk representerer en av de største helseutfordringene i vår tid. Spesielt røyking fører til nedsatt helse og tidlig død for svært mange mennesker over hele verden. Komiteen vil påpeke at det særlig er bekymringsfullt at røyking har sammenheng med fattigdom, lav sosial status og manglende utdanning. Folkehelseinstituttet beregnet i 2015 at røyking fører til over 6 000 dødsfall i Norge hvert år. Dette utgjør 15 prosent av alle dødsfall i landet og er hovedårsak til de mange tilfellene av hjerte- og lungesykdommer. Selv om andelen røykere har gått ned i befolkningen, røyker fortsatt en femtedel av unge i alderen 6–24 år. Det er også dokumentert at snusbruk har tatt seg kraftig opp, særlig blant unge. Selv om det er ulike syn på graden av helseskader ved snusbruk og det kan hevdes at den er

mindre enn ved røyking, har komiteen merket seg at bruk av snus er blitt stadig mer populært blant ungdom, og at sortimentet er stort.

Komiteen viser til at EU-direktivet om produksjon, presentasjon og salg av tobakk og relaterte produkter – det såkalte tobakksdirektivet – ble vedtatt i EU i april 2014. Prosessen med innlemmelse i EØS-avtalen er påbegynt, og direktivet vil først tre i kraft hos oss etter at Stortinget eventuelt har samtykket i EØS-komiteens beslutning om innlemmelse.

Komiteen vil bemerke at medlemsstater har vid adgang til å innføre nasjonale regler f.eks. om standardiserte tobakkspakninger når dette er begrunnet av hensyn til folkehelse, jf. EU-domstolens avgjørelse av 4. mai 2016 i den såkalte «Philip Morris-saken», der Storbritannia vant over tobakks-giganten Philip Morris om rett til å kunne innføre nøytrale tobakkspakker.

Komiteen viser til at Norge har lang tradisjon for å gå i front i kampen mot tobakksskader.

Komiteen viser til at et nytt tobakksdirektiv trådte i kraft i mai i 2016. Dette er foreløpig ikke tatt inn i EØS-avtalen, men vurderes som EØS-relevant. Prosessen med innlemmelse i EØS-avtalen er allerede påbegynt. Direktivet viderefører og forsterker en del tidligere virkemidler, slik som større helseadvarsler med bilde på røyketobakk og mer omfattende rapporteringsplikter for tobakksindustrien. Men EU har også vedtatt nye reguleringer, som forbud mot smakstilsetninger i røyketobakk, forbud mot villedende elementer på pakningen og en helt ny regulering av e-sigaretter.

Komiteen viser videre til at Norge har sluttet seg til de globale målene om 25 prosent reduksjon av ikke-smittsomme sykdommer innen 2025. For å nå dette målet må vi redusere tobakksbruken.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at det vil være nødvendig å redusere tobakksbruken med minst 30 prosent samt å satse på effektive og veldokumenterte tiltak.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til at Norge under forrige regjering fikk kritikk fra Verdens helseorganisasjon for at vi ikke lenger var i førersetet når det gjaldt tobakkstil-tak. Disse medlemmer viser til at regjeringen med dette lovforslaget ønsker å ta tilbake Norges plass som et foregangsland innen tobakkspolitikk.

Disse medlemmer viser til at man tidligere primært har satsset på reguleringer av hvor folk kan bruke tobakk, og opplyst om helsefarene. Dette er viktige tiltak som videreføres. Men heller enn å legge ansvaret på den enkelte flytter en nå byrden over på tobakksindustrien og dens produkter. Disse med-

lemmer mener vi endelig har nok kunnskap til å gå direkte på produktene og regulere grensene for deres innhold og utforming. Disse medlemmer peker på at dette markerer et historisk veiskille innenfor tobakkspolitikken.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet må dessverre konstatere at et viktig forebyggende tiltak som innføring av ensfargede tobakkspakker uten merkevarenavn – som har som mål å hindre tobakksindustrien i å drive reklame inn mot voksne potensielle røykere – i stor grad blir nøytralisert når regjeringen vil oppheve aldersgrense og oppstillingsforbud for naturtro sjokoladesigaretter og tygggummisigaretter, som nå fritt skal kunne stilles ut og selges som kioskvare. Disse medlemmer viser videre til at helseminister Bent Høie i komiteens høring framholdt at tobakksindustrien både er hardtslående og kynisk. Det er et faktum at tobakksindustrien har uttalt seg meget positivt til tobakks-godteri. Det er etter disse medlemmers mening grunn til å forvente at den samme industrien vil finne den nye norske «reklamekanalen» for tobakk både spennende og innbringende, og at dette vil kunne medføre at vi får et stort sortiment av tobakks-godteri i norske butikker og kiosker, slik man har i de land som har tillatt dette. At regjeringen først foreslår å endre loven slik at man åpner tobakksindustriens reklamemulighet overfor barn – og så etterpå tenker at man skal appellere til handelsnæringens samvittighet – er etter disse medlemmers mening direkte uansvarlig og skremmende naivt. Disse medlemmer mener at regjeringens forslag vil kunne bidra til at barn og unge blir utsatt for fargerik og fristende sigarettreklame, med det sannsynlige resultat at mange rekrutteres til et liv som røykere.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Senterpartiet viser til at røyking er den enkeltfaktoren som har størst betydning for folkehelsen, og mener sterkere virkemidler må til om vi skal nå målet om et tobakksfritt samfunn.

Disse medlemmer mener innføring av standardiserte tobakks- og snuspakninger er et viktig og nødvendig tiltak for å bidra til at færre gjør seg avhengig av nikotinholdige produkter og tobakk.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener det er inkonsekvent å foreslå unntak fra standardiseringskravet i forskriftsform for enkelte spesielle utsalgssteder og spesifikke produktkategorier, som eksempelvis sigarer.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet viser til at den rød-grønne regjeringen i

2012 fremmet endringer i tobakksskadeloven, jf. Prop. 55 L (2012–2013) og Innst. 247 L (2012–2013), om en rekke bestemmelser med formål å hindre barns tilgang til tobakksvarer, gjøre flere arenaer røykfrie og styrke vernet mot passiv røyking. Stortinget vedtok i den forbindelse å innføre en kommunal bevillingsordning for salg av tobakk. Bakgrunnen for vedtaket var å begrense tobakksbruk hos mindreårige, erfaringen med at aldersgrensen for tobakk i for liten grad håndheves ved utsalgsstedene, og at det i dag ikke er noen som har ansvar for å føre tilsyn med utsalgsstedenes overholdelse av aldersgrensen. Et stort flertall av mindreårige rapporterer at de aldri blir spurt om legitimasjon når de forsøker å kjøpe tobakk. En rekke andre land har allerede innført ulike former for bevillings- og tilsynssystem for salg av tobakksvarer, bl.a. Sverige, Finland, Island, Frankrike, Irland, Storbritannia, Tyskland, Nederland, deler av USA, Canada og Australia.

Disse medlemmer registrerer at Høyre og Fremskrittsparti-regjeringen ikke har fulgt opp Stortingets vedtak om å innføre en bevillingsordning for salg av tobakk. Disse medlemmer viser til at det i proposisjonen står at departementet for tiden arbeider med forslag til en ny tilsynsordning for tobakksalg som nettopp skal hindre salg av tobakksvarer til mindreårige. Disse medlemmer vil påpeke at regjeringen nå har brukt over tre år på å utrede en ny tilsynsordning.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig fremme forslag om en kommunal tilsynsordning for tobakksalg, for å hindre salg av tobakksvarer til mindreårige.»

Komiteen viser til at tobakk er den viktigste enkeltårsaken til sykdom og død som kan forebygges. Norge har kommet langt i arbeidet med å forebygge tobakksskader, men fortsatt er tobakk den viktigste enkeltårsaken til dårlig helse og tidlig død. En reduksjon av andelen røykere er den viktigste enkeltinnsatsen som kan gjøres for å bedre folkehelsen.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre mener at et røykfritt Norge i 2030 er et naturlig nasjonalt mål.

Komiteen er bekymret for de høye dødstallene og alvorlige sykdommene som er forbundet med røyking av tobakk. For komiteen er det grunnleggende at politikken reduserer sosial ulikhet i helse, og komiteen mener reduksjon av sykdommer og tidlig død forbundet med røyking er et slikt utjevneende tiltak.

Komiteen mener det også er viktig at vi ikke rekrutterer nye brukergrupper til tobakksbruk, og komiteen mener det er nødvendig å hindre påvirkning av barn og unge.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, er derfor bekymret for den økningen vi har sett de siste årene i snusbruk blant unge, og mener det er nødvendig med flere tiltak rettet mot barn og unge for å forebygge denne utviklingen. Flertallet anerkjenner at reklame og design virker på unge, og det er godt dokumentert at reklame for tobakk har betydning for forbruket. Flertallet viser til at hensikten med standardisert innpakning er at tobakksindustrien skal slutte å påvirke barn og unge til å begynne med tobakk. De fleste som begynner med tobakk i dag, er mindreårige, og flertallet mener myndighetene har en plikt til å beskytte mindreårige mot de fremtidige helseskadene ved tobakk. Flertallet mener derfor det er viktig å følge nøye med på utviklingen særlig blant unge, og at det forskes på hvorvidt de som begynner med snus, vil begynne med røyking senere. Flertallet mener at selv om røyking er langt farligere enn snus, så er det heller ikke ønskelig at unge skal begynne med snus, som er svært avhengighetskapende.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, mener derfor at snusprodusentene har et moralsk ansvar for ikke å utforme produkter for å øke attraktiviteten blant unge.

Komiteens medlem fra Venstre støtter innføring av mange og varierte tiltak for å fremme folkehelsen og stiller seg fullt og helt bak både nasjonale og internasjonale mål for å redusere omfanget av tobakksbruk. Dette medlem ønsker en storstilt innsats de neste årene for alle som ønsker å slutte å røyke. Dette medlem ønsker å ta i bruk alle virkemidler for å få flest mulig til å slutte med røyketobakk, slik som røykeavenningsmedisiner for særlig KOLS- og hjertepasienter, snus, motivasjonskurs og andre tiltak. På bakgrunn av dette ønsker dette medlem inntil videre ikke å innføre nøytrale snuspakninger. For dem som ønsker å bruke snus til røykeavvenning, er det viktig at snuspakningen inneholder produktinformasjon, noe som vil bli en utfordring med nøytrale pakninger.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til «Nasjonal strategi for arbeidet mot tobakksskader 2013–2016 – En fremtid uten tobakk» for å forsterke innsatsen mot tobakksskader. Målet for strategien var å unngå at unge

begynner å røyke og snuse, og motivere ved å tilby hjelp til snus- og røykeslutt. Blant annet ble det satt som mål at barn og unge som er født etter år 2000, ikke skal begynne å røyke eller snuse, og at andelen barn og unge (16–24 år) som røyker daglig skal være under 6 prosent, samt å stanse den kraftige økningen i daglig snusbruk blant barn og unge. Flertallet ser med bekymring på at vi ikke har klart å nå disse målene. Flertallet viser til at det ifølge SSB var 25 prosent som brukte snus daglig eller av og til i aldersgruppen 16–24 år i 2015, og det er lite som tyder på at dagens 16-åring, født i år 2000, ikke begynner å snuse. Flertallet mener særlig gutter i den alderen er utsatt, og at det er vanskelig for dem å foreta en realistisk risikovurdering av hvor avhengighetskapende snus er. Flertallet er derfor bekymret hvor lett det er for ungdom under 18 år å få tak i snus. Flertallet mener alle distributører har et særlig ansvar for ikke å selge snus til mindreårige, og at kontrollene av dette må intensiveres.

Komiteens medlemmer fra Framskrittspartiet og Venstre vil understreke at det er viktig å nå målet om 25 prosent reduksjon av ikke-smittsomme sykdommer og tidlig død innen 2025, og at tiltak for å redusere tobakksbruk er viktig for å nå disse målene. Disse medlemmer mener det derfor er naturlig at vi i større grad tar i bruk prinsippet om skadereduksjon i norsk tobakkspolitikk. Det betyr f.eks. at det vil redusere helserisiko og fremme folkehelsen dersom flere som røyker går over til snus, e-sigaretter eller røykeavvenningsprodukter, noe det derfor bør legges til rette for. På samme måte mener disse medlemmer det er naturlig å ha langt lavere avgifter på drikke med lav alkoholprosent i forhold til drikke med høyt alkoholinnhold.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre mener at om vi skal nå målet om 25 prosent reduksjon av for tidlig død av ikke-smittsomme sykdommer innen 2025, holder det ikke at vi bare klarer å få de unge til ikke å begynne å røyke. Disse medlemmer mener det er nødvendig å innføre refusjon av legemidler mot nikotinavhengighet for enkelte pasientgrupper, og at det er et mål å få utsatte røykere over på snus som et bedre og helsefremmende alternativ fremfor røyking.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen oppheve § 14-14 i legemiddelforskriften og åpne opp for at legemidler mot nikotinavhengighet kan vurderes for refusjon for pasienter med alvorlig lungesykdom.»

2.1 Elektroniske sigaretter

Komiteen merker seg at hele 23 høringsinstanser, herunder Den norske legeforening, støtter forslaget om å oppheve forbudet mot salg av e-sigaretter, og at de fleste også er enig i at salg av slike sigaretter skal reguleres i henhold til bestemmelsene i tobakksskadeloven. Helsedirektoratet framholder i en rapport fra 2015 at det er et klart behov for bedre reguleringer av e-sigaretter, da dette er produkter som ofte kjøpes over nett. En annen begrunnelse for å oppheve forbudet mot salg av e-sigaretter, er at disse kan hjelpe flere til røykeslutt. Det er imidlertid foreløpig ikke mulig å fastslå hvorvidt e-sigaretter er et bedre hjelpemiddel for røykeslutt enn allerede tilgjengelige verktøy. Komiteen noterer seg at foreliggende studier, blant annet fra SIRUS, nå Folkehelseinstituttet, viser at det likevel kan se ut som om de som røyker e-sigaretter nesten utelukkende er personer som tidligere har hatt erfaring med tobakk.

Komiteen viser til at e-sigaretter først ble lansert på verdensmarkedet i 2006, og at man dermed har begrenset forskning og kunnskap om helserisiko ved bruken. Folkehelseinstituttet har derfor foretatt en risikovurdering av de viktigste enkeltkomponentene i e-sigarettene. Hovedkonklusjonen er at røyking av e-sigaretter ikke er uten risiko, men at det sammenlignet med tobakksrøyking er langt mindre skadelig, særlig når det gjelder fare for kreft. Komiteen merker seg at bruken av e-sigaretter øker på verdensbasis, og at WHO i en rapport fra 2014 har fremhevet hvilke generelle regulatoriske mål landene bør etterstrebe for e-sigaretter, hvor et av rådene er å beskytte tobakkspolitiske virkemidler fra kommersielle interesser og industriell påvirkning.

Komiteen viser til at regjeringen foreslår at salg av e-sigaretter skal reguleres ut fra bestemmelser i tobakksskadeloven, herunder krav til registreringsordning, krav til merking og emballasje, samt bruksanvisning. Det foreslås også at bruk av e-sigaretter markedsovervåkes, og at røykeforbudet skal gjelde e-sigaretter både med og uten nikotin.

Komiteen merker seg imidlertid at regjeringen har hatt forslag på høring om det kan være aktuelt å gjøre unntak for e-sigaretter fra nåværende lov og bestemmelsene om oppstillingsforbud og reklameforbud.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet mener proposisjonens formulering «...når det gjelder forslaget om unntak for e-sigaretter fra oppstillingsforbudet og reklameforbudet, tar departementet sikte på å følge dette opp i forskriftsreguleringen...» kan skape uklarhet om regjeringen faktisk vil gå inn for unntak eller ikke.

Disse medlemmer viser til at Nasjonalforeningen for folkehelsen sier dette i sitt notat til komiteens høring:

«Nasjonalforeningen for folkehelsen ber helse- og omsorgskomiteen om å anmode regjeringen om å ikke oppheve oppstillingsforbudet når det gjelder e-sigaretter, samt å initiere arbeidet med å innføre reklamefrie pakninger for e-sigaretter.»

Disse medlemmer mener spørsmålet om unntak for oppstillingsforbud og reklameforbud for e-sigaretter er viktig, og at dette bør avklares i Stortingets behandling av proposisjonen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet støtter at e-sigaretter kan innføres og selges i Norge. Det er etter disse medlemmers mening svært viktig at slike sigaretter blir et reelt verktøy for røykeslutt, og ikke et fristende produkt for introduksjon til røyking. E-sigaretter kan bli et godt hjelpemiddel for dem som vil kutte røyken, dersom dette produktet blir håndtert på linje med øvrige tobakksimitasjoner og surrogater. Disse medlemmer viser til at regjeringen har hatt på høring forslag til at e-sigaretter skal kunne unntas reklame- og oppstillingsforbudet. Disse medlemmer viser til at komiteen har bedt Helse- og omsorgsdepartementet om tilbakemelding på hvordan regjeringen ut fra høringsinnspillene vil følge opp dette, da den videre håndtering fra regjeringens side ikke kommer tydelig fram i proposisjonen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet viser til at helse- og omsorgsminister Bent Høie i sitt svarbrev til komiteen av 8. november 2016 opplyser at departementet ikke har ferdigstilt vurderingene av hvorvidt man vil unnta e-sigaretter fra oppstillings- og reklameforbudet. Helseministeren viser til at 15 høringsinstanser støtter forslaget om unntak fra oppstillingsforbudet, primært tobakks- og e-sigarettransjen, samt Norsk Dampelskap og SIRIUS. Disse medlemmer merker seg at de 11 som er negative til unntak fra forbudet, er blant andre Helsedirektoratet, Folkehelseinstituttet, Landsforeningen for hjerte- og lungesyke (LHL) og Sykepleierforbundet. De høringsinstansene som er negative til unntak fra reklameforbud, er blant andre Kreftreregisteret, Sykepleierforbundet og Nasjonalforeningen for folkehelsen.

Disse medlemmer er enig med flere av høringsinstansene som framholder at e-sigaretter bør reguleres på linje med andre tobakksvarer for å hindre rekruttering av unge, og advarer mot at unntak vil kunne bidra i negativ retning. Disse medlemmer mener at røykere som ønsker å bruke e-sigaretter til røykeslutt – som må være hensikten med produktet –

vil være fortrolige med å finne tobakksvarer, tobakksimitasjoner m.m. som er omfattet av oppstillings- og reklameforbudet, og de vil etter all sannsynlighet ikke ha problem med å finne de ønskede e-sigaretterne. Disse medlemmer er innforstått med at det allerede i dag er hjemmel for å gjøre unntak fra reklame- og oppstillingsforbud i forskrift, jf. tobakkskadeloven § 22 femte ledd og § 24 fjerde ledd. Disse medlemmer ønsker imidlertid ikke at disse unntakshjemlene skal gjelde for e-sigaretter, og fremmer derfor følgende forslag:

«I lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakkskader (tobakkskadeloven) gjøres følgende endringer:

§ 22 femte ledd nytt annet punktum skal lyde:

Unntak kan ikke gjøres for elektroniske sigaretter.

§ 24 fjerde ledd nytt annet punktum skal lyde:

Unntak kan ikke gjøres for elektroniske sigaretter.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at regjeringen i forskriftshøringen har foreslått unntak fra oppstillingsforbudet og et begrenset unntak fra reklameforbudet for e-sigaretter. Flertallet viser til at det virker urimelig å tillate en helt ny produktkategori uten at kundene får se produktene. Flertallet mener et forbud vil gjøre det vanskelig for e-sigaretter å konkurrere mot tobakksigaretter.

Flertallet viser til statsrådets svar datert 8. november 2016 på brev fra helse- og omsorgskomiteen datert 26. oktober 2016 med spørsmål om avklaring på regjeringens konklusjon når det gjelder unntak for e-sigaretter fra oppstillings- og reklameforbudet. Flertallet viser til at statsråden i sitt brev redegjør for at det allerede i dag finnes hjemmel for Kongen/departementet til unntak fra oppstillings- og reklameforbud i forskrift, jf. tobakkskadeloven § 22 femte ledd og § 24 fjerde ledd. Departementet vurderte derfor at det ikke var behov for en omfattende redegjørelse. Flertallet viser videre til at statsråden i sitt brev skriver at han politisk sett ønsker å fastsette unntak for e-sigaretter fra oppstillings- og reklameforbud, men at dette må vurderes opp mot Norges EØS- og WTO-rettslige forpliktelser. Denne vurderingen foregår parallelt med arbeidet med å ferdigstille nye forskrifter. Flertallet viser til at flertallet av høringsinstansene, primært tobakks- og e-sigarettransjen, var positive til et unntak for e-sigaretter fra oppstillingsforbudet, i hovedsak med begrunnelse at skadereduksjon i form av overgang fra tobakksigaretter til e-sigaretter må oppmuntres, og at synlig oppstilling vil kunne gi e-sigaretter et konkurransefortrinn overfor tobakksigaretter. I tillegg var et flertall av høringsinstansene for et begrenset unntak

tak fra reklameforbudet, slik at nettbutikker kan vise bilder av og gi en nøktern produktinformasjon om e-sigaretter.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti og Senterpartiet har på prinsipielt grunnlag ikke ønske om å åpne opp for enda et nikotinholdig produkt i Norge. Disse medlemmer merker seg at helserisikoen ved bruk av elektroniske sigaretter er antatt mindre enn ved tobakksrøyking, og at Folkehelseinstituttet vurderer det dithen at røyking av e-sigaretter ikke er uten risiko, men at det er lavere risiko for å utvikle kreft enn ved bruk av tobakk. Det argumenteres i proposisjonen med at tilgangen til e-sigaretter kan bidra til at flere slutter med tradisjonell tobakksrøyk, men det kan vises til få signifikante funn vedrørende røykeslutt som følge av bruk av e-sigaretter. I proposisjonen opplyses det at SIRUS, nå Folkehelseinstituttet, mener at det per i dag ikke er mulig å trekke bastante konklusjoner om rekruttering av ikke-røykere ut ifra eksisterende forskning og erfaringer, hverken i Norge eller internasjonalt. Disse medlemmer er bekymret for at elektroniske sigaretter kan rekruttere flere unge brukere, da det forfektes at produktene er mindre helseskadelige enn tradisjonell tobakk, samt at innføringen får en normgivende effekt som bidrar til at det igjen blir mer akseptert å røyke.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti påpeker at selv om e-sigaretter med nikotin antakelig er mindre helseskadelig enn vanlig røyking, inneholder disse like fullt nikotin og har helseskadelig effekt både for den som bruker dem, og for dem som er i nærheten. Dette medlem er skeptisk til å tillate et produkt vi ikke har tilstrekkelig kunnskap om hverken skadevirkningene av, eller hvorvidt det vil ha innvirkning på nyrekruttering og røykeslutt.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet viser til at Verdens helseorganisasjon i en rapport fra 2014 fremhever hvilke generelle regulatoriske mål landenes myndigheter bør etterstrebe når det gjelder e-sigaretter, herunder at markedsføring vanskeligjøres, samt bruk blant ikke-røykere, gravide og ungdom, forby udokumenterte helsepåstander om e-sigaretter og å beskytte eksisterende tobakkspolitiske virkemidler fra kommersielle interesser og industriens påvirkning. Det anbefales videre konkrete tiltak for å oppnå disse målene, herunder å forby helsepåstander om e-sigaretter, forby markedsføring av e-sigaretter, sette krav til standard og innholdstoffene og informasjonen om dem, innføre helsead-

varsler som står i rimelig forhold til helserisikoen og overvåke bruken av e-sigaretter.

Disse medlemmer synes det er selvmotsigende at regjeringen på den ene side vurderer å foreslå at e-sigaretter skal unndras fra oppstillingsforbudet med den begrunnelse at om det innføres et nytt produkt, må dette synliggjøres for potensielle kunder, mens de på den annen side fremhever viktigheten av effektive forebyggingstiltak. E-sigaretter er tross alt et nikotinholdig, avhengighetsskapende produkt. Disse medlemmer mener e-sigaretter ikke kan unndras fra oppstillingsforbudet, eller at noen form for markedsføring av produktet skal tillates. Disse medlemmer viser til at Verdens helseorganisasjon i sin rapport anbefaler at all form for markedsføring vanskeligjøres.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti understreker at dersom forbudet mot elektroniske sigaretter skulle bli opphevet i Norge, må e-sigaretter reguleres tydelig i tobakkskadelovgivningen, inkluderes i røykeforbudet ved et generelt forbud mot bruk av slike sigaretter hvor det i dag er røykeforbud, samt at oppstillingsforbudet, reklameforbudet og forbud mot gratis utdeling opprettholdes.

Dette medlem er spesielt bekymret for økt bruk av e-sigaretter i risikogrupper, særlig blant unge, og dersom salg av e-sigaretter tillates i Norge, må regjeringen overvåke utviklingen i bruk blant unge og andre risikogrupper for å avdekke om produktet bidrar til nyrekruttering. Dette medlem viser til at det i proposisjonen vektlegges at innføring av e-sigaretter kan bidra til skadereduksjon ved at flere brukere går fra tobakk til e-sigaretter. Derfor er dette medlem opptatt av at dersom ny kunnskap viser at e-sigaretter rekrutterer en rekke nye unge brukere, må endringer i lov og forskrift og ytterligere tiltak vurderes.

Dette medlem mener det er krevende å skulle innføre et nytt avhengighetsskapende produkt uten tilstrekkelig kunnskap om hvor skadelig produktet er, og hvilke effekter det vil ha for folkehelsen. Samtidig viser dette medlem til at Kristelig Folkeparti ikke foreslår å forby verken alkohol eller røyk, selv om dette medlem mener dette neppe hadde blitt tillatt om det ble foreslått innført i moderne tid, men dette medlem mener det er helt nødvendig å jobbe for en restriktiv politikk på området. Da er pris og tilgjengelighet de mest effektive virkemidlene vi har. Dette medlem viser til at andre land i Europa ser til Norge for å få bukt med sine utfordringer når det gjelder bruk og misbruk av alkohol, tobakk og andre rusmidler. Om nye avhengighetsskapende produkter tillates i Norge, er det nødvendig at regjeringen gjennomfører en årlig kartlegging av utviklingen innen nikotinholdige produkter som snus og e-sigaretter.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet mener det bør gjennomføres en helhetlig evaluering innen 2 år hvor man undersøker hvordan salg av e-sigaretter påvirker folkehelsen, og hvor kartlegging innen risikogrupperne vektlegges spesielt.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en evaluering etter 2 år hvor man kartlegger hvordan salgstillatelse av flere nikotinholdige produkter påvirker folkehelsen, og hvorvidt det bidrar til nyrekruttering blant unge.»

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti merker seg at Helsedirektoratet viser til at det nikotinholdige produktet snus har gått fra å være en måte å slutte å røyke på, til at det nå har blitt inngangsporten til tobakk blant unge. I forbindelse med en undersøkelse Opinion utførte på vegne av Helsedirektoratet i år, uttalte divisjonsdirektør i Helsedirektoratet, Linda Granlund, følgende:

«Vi er i ferd med å få en ny ungdomsgenerasjon som er nikotinavhengige. De unge som snuser, har ikke byttet ut røyk med snus. De har gått rett til snusen. (...) Unge blir lettere avhengig av nikotin enn voksne, og mange unge undervurderer risikoen for å bli avhengig når de begynner med snus.»

Dette medlem er opptatt av at e-sigaretter ikke skal bli «den nye snusen» blant unge.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at departementet i proposisjonen skriver at det er store usikkerhetsmomenter knyttet til hvordan økt tilgjengelighet til e-sigaretter vil påvirke røykevaner i ulike deler av befolkningen. SIRUS drøfter i sin rapport potensialet for rekruttering av ikke-røykere, og påpeker at kunnskapsgrunnlaget foreløpig er svakt. SIRUS finner at det er vanskelig å finne en «gateway-effekt», det vil si at e-sigaretter fungerer som en inngangsport til tradisjonelle sigaretter. Det er ifølge SIRUS heller ikke mulig å påvise den motsatte effekten, om hvordan tilgjengelighet vil redusere rekrutteringen til røyking blant ungdom. Flertallet viser til at departementet i proposisjonen påpeker at dersom e-sigaretter brukes for å slutte helt med å røyke tobakkssigaretter, vil det ha betydelig positiv innvirkning på folkehelsen. Men dersom e-sigaretter bare blir et tillegg til eller til erstatning for enkelte av dagens sigaretter, vil den positive effekten på folkehelsen bli betydelig mindre, fordi også et lavt nivå av tobakksrøyking påfører betydelig helseskade. Selv om lite i dag tyder på at e-sigaretter

er populære blant ikke-røykere, kan man ikke utelukke at nye varianter kan appellere mer og føre til en normalisering av atferden. Flertallet ber regjeringen følge med på denne utviklingen, og vurdere en evaluering på sikt av hvordan innføring av e-sigaretter påvirker røykevanene i ulike deler av befolkningen.

Komiteens medlem fra Senterpartiet vil understreke at den overordnede visjonen i tobakkskadelovens formålsbestemmelse er et tobakksfritt samfunn, og støtter departementets vektlegging av å gjøre tobakk mindre tilgjengelig, særlig for barn og unge. Dette medlem viser til at Senterpartiet støtter å oppheve forbudet mot e-sigaretter, ut fra en samlet vurdering og vektlegging av høringsinstansenes innspill. Dette medlem vil likevel peke på at etter at e-sigaretter kom på markedet i 2006, har bruken vært jevnt økende. Eurobarometer i 2015 viser at 4 prosent av befolkningen i Frankrike og Storbritannia oppgir at de bruker e-sigaretter. Data fra andre land viser at bruken av e-sigaretter er økende i de yngste aldersgruppene, og at dobbeltbruk av e-sigaretter og vanlige sigaretter er vanlig. I den danske skolebarnundersøkelsen fra 2014 fremkom det at i aldersgruppen 11–15 år brukte opp mot 7 prosent e-sigaretter, og blant 15-åringene var andelen omkring 15 prosent. I Sverige viste målingen i 2014 av ungdoms tobakksvaner at en femtedel av ungdom i de øvre tenårene brukte e-sigaretter. Ifølge en kanadisk rapport fra 2015 eksperimenterer ungdom der like mye med e-sigaretter som med vanlige sigaretter. Omtrent 20 prosent av kanadisk ungdom mellom 15 og 19 år bruker e-sigaretter. I USA viser føderale data en tredoblet økning i e-sigaretterbruk blant unge fra 2013 til 2014. Dette tallet er høyere enn for dem som røyker tobakkssigaretter. Nye tall fra 2015 viser en økning på ytterligere et par prosentpoeng.

Dette medlem er derfor bekymret for at innføring av e-sigaretter i Norge vil kunne føre til samme utvikling her i landet, der ungdom i økende grad tar i bruk det nye tobakksproduktet. At innføring av et nytt tobakksprodukt kan være normvridende, der det igjen blir mer akseptert å røyke, er også et forhold som blir påpekt av flere høringsinstanser. Også SIRUS drøfter i sin rapport potensialet for rekruttering av ikke-røykere og påpeker at kunnskapsgrunnlaget foreløpig er svakt. Dette medlem mener derfor det er viktig å følge utviklingen nøye, spesielt med hensyn til hvordan innføring av e-sigaretter vil kunne påvirke nyrekruttering av ikke-røykere i Norge, og da særlig ungdom. Økt rekruttering av ikke-røykere vil bidra til å utslette helsegevinsten i befolkningen som ellers kan være resultatet av en overgang fra røyking til e-sigaretterbruk.

Dette medlem viser til at hovedkonklusjonen i Folkehelseinstituttets rapport er at bruk av e-sigaretter ikke er uten helserisiko, verken for brukeren eller personer i nærheten. Helserisikoen er imidlertid mindre enn ved tobakksrøyking. Folkehelseinstituttet understreker også at det er behov for mer forskning, særlig om langtidseffektene. Dette medlem viser også til at Folkehelseinstituttet i sin rapport om helserisiko ved bruk av e-sigaretter viser til at e-sigaretter kan ha negative helsekonsekvenser særlig for utsatte grupper, herunder barn og unge. Dette medlem forutsetter at regjeringen sikrer at det blir forsket mer på bruk av e-sigaretter, inkludert forskning på langtidseffekter.

Dette medlem vil presisere at dersom e-sigaretter tillates for salg i Norge, må produktet få samme krav til oppstillings- og reklameforbud som for andre tobakksprodukter. Det bør også vurderes å regulere smakstilsetninger i e-sigaretter, slik EU-direktivet åpner opp for.

Dette medlem vil understreke at det i dag er tunge kommersielle interesser som er pådrivere for økt utbredelse av e-sigaretter. I 2014 omsatte denne industrien for nesten 15,6 mrd. kroner, og departementet skriver i proposisjonen at tallene spås å overstige 78 mrd. kroner innen 2017.

Dette medlem mener tiltak for røykeslutt må intensiveres. Særlig gjelder dette for personer med alvorlig kols eller astma. For disse pasientgruppene er det viktig at forbudet mot røykeavvenningsmidler på blå resept blir opphevet.

Enkelte mindre lovtekniske justeringer

Komiteen er blitt gjort oppmerksom på at det er en feil i forslag til tobakksskadeloven § 2 niende ledd.

I proposisjonen foreslås det at dette leddet skal lyde som følger:

«Med engrossalg forstås i denne lov overdragelse av tobakksvarer mot vederlag som ikke omfattes av syvende ledd.»

Komiteen viser til at korrekt henvisning skal være til åttende ledd, og på denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«I lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakksskader (tobakksskadeloven) gjøres følgende endringer:

§ 2 niende ledd skal lyde:

Med engrossalg forstås i denne lov overdragelse av tobakksvarer mot vederlag som ikke omfattes av åttende ledd.»

Komiteen viser også til at Legemiddelverket etter at proposisjonen ble lagt frem, har påpekt at be-

stemmelsene i § 30 a Helseadvarsel og produktpresentasjon, bør endres, slik at begrepet «nikotinholdige» tas ut av første, annet og tredje ledd, og det settes inn en ny setning i tredje ledd om at bestemmelsene ikke skal gjelde for nikotinfrie elektroniske sigaretter til engangsbruk og nikotinfrie gjenoppfyllingsbeholdere.

Komiteen støtter dette og legger til grunn at endringen er av ren språklig art, og fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«I lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakksskader (tobakksskadeloven) gjøres følgende endringer:

§ 30 a skal lyde:

§ 30 a *Helseadvarsel og produktpresentasjon*

Det er forbudt å føre inn i Norge eller selge tobakksvarer, elektroniske sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere samt urtebaserte røykeprodukter, som ikke er merket med helseadvarsel.

Det er forbudt å føre inn i Norge eller selge tobakksvarer, urtebaserte røykeprodukter, elektroniske sigaretter eller gjenoppfyllingsbeholdere merket med elementer, herunder tekst, navn, varemerke, symboler, illustrasjoner eller andre tegn, som

a) fremmer eller oppfordrer til bruk ved å gi et villedende inntrykk av produktets egenskaper, helseeffekt, risiko eller utslipp,

b) inneholder informasjon om mengden nikotin, tjære eller karbonmonoksid,

c) gir inntrykk av at et spesielt produkt er mindre helseskadelig enn andre eller har vitaliserende, energigivende, helbredende, foryngende, naturlige, økologiske egenskaper eller andre helsemessige eller livsstilsmessige fordeler,

d) henviser til smak, lukt eller andre tilsetningsstoffer eller fraværet av slike,

e) ligner et næringsmiddel eller kosmetikk eller

f) gir inntrykk av at et produkt har miljømessige eller økonomiske fordeler.

Bestemmelsene i første og annet ledd gjelder ikke for nikotinfrie elektroniske sigaretter til engangsbruk og nikotinfrie gjenoppfyllingsbeholdere. Forbudet mot informasjon om nikotininnhold i annet ledd bokstav b og smakstilsetninger i annet ledd bokstav d gjelder ikke for elektroniske sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere. Annet ledd bokstav d og bokstav f gjelder ikke for urtebaserte røykeprodukter, men det kan likevel ikke oppgis at produktet er fritt for tilsetningsstoffer eller smakstilsetninger.

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser til utfylling og gjennomføring av kravene i første og annet ledd samt gjøre unntak fra dem.»

Komiteen er også blitt gjort oppmerksom på at Helsedirektoratet har påpekt overfor Helse- og om-

sorgsdepartementet at det mangler et par paragrafan-givelser (§ 24 og § 32) i tobakksskadeloven § 35 om tilsynsansvar. Disse har ved en inkurie falt ut av lovforslaget. § 35 første ledd lyder i dag som følgende:

«§ 35 Tilsynsansvar

Helsedirektoratet fører tilsyn med at bestemmelse-ene i §§ 19, 20, 21, 21 a, 22, 23, 30, 31, 33, 34, 34 c og 34 d og bestemmelser gitt i medhold av disse lovbestemmelse-ene, overholdes. Det samme gjelder kravene i § 30 a når det gjelder tobakksvarer og urtebase-erte røykeprodukter.»

På bakgrunn av dette foreslår komiteen at det gjøres endringer i § 35 første ledd for å rette opp dette, og fremmer følgende forslag:

«I lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakksska-der (tobakksskadeloven) gjøres følgende endringer:

§ 35 skal lyde:

Helsedirektoratet fører tilsyn med at bestemmelse-ene i §§ 19 til 24, 30 til 34, 34 c og 34 d og bestem-melser gitt i medhold av disse lovbestemmelse-ene, overholdes. Direktoratet fører tilsyn med kravene i §§ 30 a og 32 når det gjelder tobakksvarer og urtebase-erte røykeprodukter.»

Komiteen er også blitt gjort kjent med at Hel-se- og omsorgsdepartementet har mottatt innspill fra Legemiddelverket vedrørende begreper som kan bi-dra til å skape misforståelser om meningsinnholdet i proposisjonen. Dette gjelder forslag til § 35 om til-synsansvar, der proposisjonen foreslår at det i annet ledd føyes til at Legemiddelverket kan føre tilsyn med kravene om helseadvarsel og produktpresenta-sjon i § 30 a når det gjelder elektroniske sigaretter. Legemiddelverket foreslår at dette kravet i tillegg skal gjelde for gjenoppfyllingsbeholdere.

Komiteen støtter dette og legger til grunn at endringen er av ren språklig art, og fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«I lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakksska-der (tobakksskadeloven) gjøres følgende endringer:

Tobakksskadeloven § 35 annet ledd skal lyde:

Statens legemiddelverk fører tilsyn med at be-stemmelse-ene i §§ 34 a og 34 b og bestemmelser gitt i medhold av disse, overholdes. Det samme gjelder kravene om helseadvarsel og produktpresenta-sjon i § 30 a når det gjelder elektroniske sigaretter og gjen-oppfyllingsbeholdere.»

2.2 Standardiserte tobakkspakninger

Komiteen viser til at hovedintensjonen bak forslaget om nøytrale tobakkspakninger er å minske effekten merkevarelogoer og tidsriktig design kan ha

på forbrukerne. Komiteen merker seg at forslaget innebærer lik utforming og nøytral design av alle to-bakkspakninger innenfor hver kategori, slik at det ikke er tillatt med bruk av produsentens logoer, vare-merker, symboler, bilder, farger eller annen form for reklame. Pakningene skal fortsatt påføres helsead-varsler.

Komiteen vil peke på at et stort antall hø-ringsinstanser har uttalt seg i saken. Høringsinstanse-ene er delt i synet på forslaget. Det er alt vesentlig re-presentanter for tobakksindustrien og handelsnærin-gen som mener at forslaget går for langt, at man ikke treffer godt nok og at forslaget ikke hensyntar imma-teriellretten. Forslaget støttes av blant andre Den nor-ske legeförening, Sykepleierforbundet, Kreftforenin-gen, Landsforeningen for hjerte- og lungesyke og Nasjonalforeningen for folkehelsen.

Komiteen er enig i at moderne og smakfull de-sign på innpakningen kan være et virkningsfullt verktøy for å påvirke særlig unge til å begynne med tobakk.

Komiteen viser til at både sigarettpakker og snusesker er utformet for å markedsføre produktene som et element i en livsstil som skal framstå som spennende og attraktiv. Dette er også hovedbegrun-nelsen for andre land som har valgt å innføre nøytrale tobakkspakker, eller startet en prosess med dette.

Komiteen viser til at SIRUS har siden 2012 le-vert flere kunnskapsoppsummeringer om effekten av nøytrale forpakninger, med vekt på tre hovedmål: å gjøre tobakkspakkene mindre attraktive, helsead-varslene mer synlige og redusere pakningens mulige evne til å skape feiloppfatninger om helserisiko ved bruk av produktet. Analysene viser at standardiserte pakninger ble rangert som mindre attraktive hos for-brukerne enn tilsvarende pakninger med logo og merkevaredesign. Mange oppfattet også at innholdet i nøytrale pakninger var av dårligere kvalitet enn pakninger med merkevarelogo. Ikke-røykere og ung-dom reagerte mer negativt enn røykere. Det synes også som om helseadvarslene kommer mer tydelig fram på nøytrale pakninger.

Komiteen merker seg at en befolkningsunder-søkelse i 2015 om holdningen til nøytrale tobakks-pakker, også utført av SIRUS, viser at ca. en tredjedel er for slike pakker. Kreftforeningens undersøkelser viser en enda større tilslutning i befolkningen til slike pakker, ca. 65 prosent.

Komiteen viser til at standardiserte tobakks-pakninger ble innført i Australia i 2012 og i mai 2016 i Storbritannia, Irland og Frankrike. En rekke land har til vurdering samme tiltak, herunder Sverige, Fin-land og Canada. Komiteen merker seg at også kunnskapsoppsummeringer som er foretatt i de lan-dene som har innført slike pakninger, viser med sann-synlighet at nøytrale pakker minsker produktenes at-

traktivitet, og at det særlig har effekt overfor unge. Når det gjelder snuseskene, finnes det mindre forskning enn for sigaretter. Folkehelseinstituttet viser imidlertid til at den samlede dokumentasjonen tyder på at også nøytrale snusesker med helseadvarsel har mindre appell enn esker med merkevarenavn.

Komiteen merker seg at proposisjonen foreslår en unntakshjemmel for enkelte spesielle utsalgssteder og spesifikke produktkategorier, som f.eks. sigarer, med begrunnelse i at disse produktene er lite utbredt blant unge.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, er enig i at nøytrale tobakkspakker og snusesker bør innføres også her i landet. Det er grunn til å anta, ut fra erfaringene fra andre land, at dette vil ha effekt særlig overfor unge mennesker som i dag introduseres for tobakkspakker og snusesker med fin design og positiv fremtoning. Nøytrale pakker med advarsler om helseskader kan minske produktenes attraktivitet og dermed framstå som mindre fristende. Det ser også ut til at de evalueringer som er foretatt, kan tyde på at dette virker.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener kunnskap og forskning er viktig som grunnlag for politiske beslutninger. I september 2016 omtalte VG en uttalt uenighet blant forskere tilknyttet Folkehelseinstituttet vedrørende effekten av nøytrale snusesker. I VGs artikkel ble det fra enkelte forskere hevdet at rapporter som ikke støttet Helse- og omsorgsdepartementets syn i saken, ble holdt unna offentligheten av departementet selv.

Disse medlemmer viser til at Arbeiderpartiet fant denne saken så spesiell at det den 26. september 2016 ble sendt brev til Helse- og omsorgsdepartementet med anmodning om en redegjørelse. I sitt svar av 14. oktober 2016 tilbakeviser helse- og omsorgsminister Bent Høie påstandene som kommer fram i VGs omtale, noe disse medlemmer velger å ta til orientering. Det er likevel grunn til å understreke betydningen av at ulike synspunkter og forskjellige forskningsresultater kommer til orde og blir eksponert både for offentligheten og for aktuelle lovgivere, særlig i saker som kan være kontroversielle. Dette vil etter disse medlemmers mening gi større legitimitet til beslutningene og understøtte iverksettelse av vedtakene på en bedre måte.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet, viser til at vi har et særlig ansvar for å hindre at barn og unge begynner å

bruke tobakk. I Norge er det fortsatt rundt 100 000 unge som røyker. Hensynet til barn og unge er også hovedformålet bak forslaget om standardiserte tobakkspakninger.

Flertallet viser til at bruk av snus har økt betydelig det siste tiåret, og brukes nå av mer enn 150 000 unge. Hver tredje unge mann og nær hver femte unge kvinne bruker snus. For 10–15 år siden snuste 10 prosent unge menn og ingen unge kvinner. Folkehelseinstituttet har kalt utviklingen for en epidemi, og mener det er grunn til bekymring for antallet krefttilfeller som følge av økt snusbruk blant unge.

Flertallet er spesielt bekymret for den økende snusbruken blant unge kvinner og gravide. Ny kunnskap viser at dette er svært farlig for fosteret, med lav fødselsvekt, for tidlig fødsel og dødfødsel som mulige konsekvenser.

Formålet med standardiserte tobakkspakninger er å redusere tobakksbruken gjennom å gjøre tobakksvarer mindre tiltrekkende på unge, gjøre helseadvarslene mer synlige og redusere pakningenes evne til å skape positive misoppfatninger om helseserisiko.

Flertallet viser til at selve tobakkspakningen er en av de siste kanalene for tobakksreklame i Norge. Det er godt dokumentert at tobakksindustrien bruker designelementer som farger og logo for å tiltrekke seg nye målgrupper, særlig unge og kvinner. Flertallet viser til at ingen av selskapene innrømmer å bruke design og smakstilsetninger for å tiltrekke seg unge. Men det er grundig dokumentert at tobakksindustrien har drevet utstrakt forskning knyttet til markedsføring og produktutvikling rettet mot barn og unge.

Flertallet viser til at forslaget om standardiserte tobakkspakninger fikk stor tilslutning i høringsrunden, og at kritikken nesten utelukkende har kommet fra tobakksindustrien selv eller fra aktører som er sponset av tobakksindustrien. Flertallet mener tobakksindustriens iherdige kamp mot tiltaket på mange måter er det beste beviset for at det faktisk vil ha den ønskede effekten.

Flertallet er bekymret for at vi får en helt ny ungdomsgenerasjon som er avhengig av tobakk, og viser til at mange unge som starter med snus ikke vil starte med å røyke. Flertallet støtter derfor regjeringens forslag om standardiserte tobakkspakninger, og mener dette er et viktig skritt på veien mot en tobakksfri ungdomsgenerasjon.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at tobakksprodukter allerede er underlagt streng lovgivning, alderskontroll ved salg, oppstillingsforbud og er ilagt høye avgifter i et forsøk på å begrense befolkningens bruk av produk-

tene. Disse medlemmer peker også på at produktene er lovlige og tillatt solgt i det norske markedet, men underlegges et stadig strengere system for kontroll.

Disse medlemmer ønsker ingen regulering av tobakksprodukter gjennom standardisering av emballasje, såkalt «plain packaging», og støtter således ikke regjeringens forslag om endring av tobakksskadeloven § 30 Standardisert utforming av pakninger og varer. Fremskrittspartiet vil derfor stemme mot forslaget til ny § 30.

Disse medlemmer understreker at de selv sagt tar helsefaren knyttet til bruk av tobakksprodukter på det aller største alvor, både med tanke på hva det koster samfunnet i ekstra utgifter til helsevesenet, sykdom og smerte den enkelte kan bli utsatt for som følge av bruk av produktene, og også forventet reduksjon i antall leveår ved for tidlig død som en følge av sykdom knyttet til bruk av tobakksprodukter.

Likevel viser disse medlemmer til at Fremskrittspartiets landsmøte i 2015 vedtok å si nei til innføring av nøytrale og standardiserte pakninger for både sigaretter og snus. Forslaget har vært ute på høring, og et overveldende flertall – 56 av 78 – høringsinstanser er negative, blant dem Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO), Dagligvareleverandørenes forening og Oslo Handelsstand Forening. Blant de viktigste innvendingene er at dette vil være et betydelig inngrep i immaterielle rettigheter for de berørte bedrifter.

Disse medlemmer henviser til Fremskrittspartiets program, hvor det heter:

«Vi vil likevel motsette oss byråkratiske tiltak som tar sikte på å hindre at voksne mennesker kan nyte lovlige produkter. FrP mener det må være lov å markedsføre alle produkter som lovlig kan omsettes i Norge.»

Disse medlemmer mener også at man må skille produktene fra hverandre i større grad enn hva det legges opp til i proposisjonen, blant annet med tanke på at bruk av snus og e-sigaretter i langt større grad må sees på som røykeavvennings- og sluttprodukter. Det vises i den forbindelse til følgende merknad fra Høyre og Fremskrittspartiet i Innst. 247 L (2012–2013) om endringer i tobakksskadeloven:

«Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre er kritiske til at regjeringen går langt i å likestille røykfri tobakk, primært snus, og sigaretter. Disse medlemmer mener lovverket på en uheldig måte ser bort fra de forskjeller som er i skadevirkning mellom snus og sigaretter, ikke minst med tanke på effekter på tredjepart.»

Det vises også til tall fra Statistisk sentralbyrå, som viser en nedgang i bruken av snus blant ungdom fra 2013 til 2014, med en videre nedgang i 2015.

Disse medlemmer understreker at ingen tobakksprodukter i seg selv er helsefremmende, men basert på at snus er anslagsvis en tiendedel så farlig å konsumere som sigaretter, vil bruk av snus som substitutt og/eller røykeavvenningsprodukt bidra til å redusere helseskadene. Dette er også påpekt fra forskere ved Folkehelseinstituttet.

Disse medlemmer mener det er riktig at e-sigaretter skal unntas fra oppstillingsforbudet, all den tid dette er et nytt produkt som skal implementeres i varesegmentet.

Komiteens medlem fra Venstre mener snus kan være et viktig supplement og hjelp til dem som skal slutte å røyke, men anerkjenner dilemmaet ved at snus også kan føre til rekruttering av røykere. Økt kunnskap om snus og helseeffekter generelt, og hvorvidt det rekrutterer til røyking, er derfor viktig. Dette medlem mener på bakgrunn av det ovennevnte at det er naturlig å regulere røyking av tobakk strengt, men ønsker å avvende innføring av standardisering av emballasje på snusprodukter på dette tidspunkt. For dette medlem er det en vesensforskjell på produktene når det kommer til negative helseeffekter, og dette bør også synliggjøres i lovgivningen.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forskrift til tobakksskadeloven § 30 unnta snusprodukter fra kravet om standardiserte tobakkspakker.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at Fremskrittspartiet subsidiært vil stemme for dette forslaget fra Venstre.

Komiteens medlem fra Venstre vil understreke at dersom man ikke lykkes med å hindre rekruttering av unge til bruk av snusprodukter, og forskning og monitorering viser at det er sannsynlig at produktemballasje påvirker bruken av snusprodukter blant unge, vil dette medlem støtte innføring av standardisering også for disse produktene. Dette medlem mener snusprodusenter må kunne bevise, innen rimelig tid, at deres produkter ikke fører til økt rekruttering blant unge, og at andel unge snusbrukere synker i årene fremover. Samtidig mener dette medlem at snusprodusenter også bør sannsynliggjøre at standardisering vil utgjøre et stort hinder for at etablerte røykere går over til å bruke snus som en måte å slutte å røyke på, siden dette er noe av argumentasjonen som er brukt for å unnta snusprodukter i denne omgang. Dette medlem

anerkjenner at det mangler forskning på konsekvenser av snusbruk, og mener det påhviler bransjen å bevise påstander om at snus er mindre skadelig enn det som hevdes av bl.a. Kreftforeningen.

2.3 Unntak for aldersgrensen for tobakksimitasjoner m.m.

Komiteen viser til at ved endring av tobakkskadeloven i 2012 ble aldersgrensen for salg av tobakksvarer i loven § 17 utvidet til også å gjelde for tobakksimitasjoner, herunder lakrispiper, sjokoladesigaretter m.m. Tobakkskonvensjonen artikkel 16 nr. 1 bokstav c oppfordrer partene til å forby salg av tobakkslignende godteri, leker og andre produkter som appellerer til mindreårige. Regjeringens forslag går ut på at det inntas en generell forskriftshjemmel i § 17 tredje ledd som gir departementet hjemmel til å gjøre unntak fra aldersbestemmelsen. Videre tar departementet sikte på å ta i bruk forskriftshjemmelen i dagens § 24, slik at tobakksgodterier kan unntas fra oppstillingsforbudet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at forbudet mot synlig oppstilling av tobakk i butikkene også omfatter såkalte tobakksimitasjoner. Flertallet viser videre til at regjeringen har som mål å forenkle regelverk og fjerne unødvendige forbud. Flertallet anser at det ikke er av avgjørende betydning for tobakkspolitikken at godteri som lakrispiper skjules for forbrukerne, og mener det er viktig at vi satser på de mest effektive tiltakene for å forbedre folkehelsen.

Flertallet er opptatt av å forenkle regelverk og fjerne unødvendige forbud, men er også svært opptatt av å hindre rekruttering av barn inn i nikotinhengighet. Det er for flertallet overhodet ikke ønskelig med en utvikling der matvarebransjen importerer eller produserer naturtro godteri utformet som tobakksprodukter med glansfulle, fargerike pakninger mv.

Flertallet ber derfor regjeringen i forskrift tydeliggjøre at unntaket fra aldersgrense og oppstillingsforbud i §§ 17 tredje ledd og 24 fjerde ledd kun skal gjelde for godteri som klart ikke er egnet til å bli forvekslet med eller promotere tobakk.

Flertallet fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen kun å gjøre unntak i forskrift etter tobakkskadeloven §§ 17 tredje ledd og 24 fjerde ledd for godteri som kan minne om tobakksprodukter, men som klart ikke er egnet til å bli forvekslet med eller promotere tobakk. Det skal ikke gjøres unntak for mer realistiske imitasjoner.»

Flertallet har tiltro til at Matbransjens Faglige Utvalg, tobakksbransjen selv og andre relevante aktører i bransjen ser sitt moralske ansvar og hindrer en slik utvikling uten påbud og regler. Flertallet vil ikke akseptere en uheldig utvikling der denne typen tobakksimitasjoner øker i omsetning, og mener slike tobakksimitasjoner fort kan tolkes som reklame rettet mot barn og unge. Flertallet vil følge nøye med på utviklingen de neste årene. Dersom andre produkter enn lakrispiper, som neppe fører til rekruttering av røykere, finner sin vei til butikkhyllene med mål om å påvirke barn og unge, vil flertallet vurdere å stramme inn ytterligere. Det må gjøres helt tydelig for tobakksbransjen at ethvert forsøk på å bruke godteri utformet som tobakk til å markedsføre produktene for tobakksindustrien, er helt uakseptabelt. Flertallet antar at denne holdningen gjelder for hele komiteen, men at måten dette skal håndteres på er ulik. Flertallet er for at det kan gjøres unntak for enkelte produktkategorier eller utsalgssteder, men at dette skal praktiseres strengt og gjelde produkter rettet mot voksne.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet har merket seg at det foreslåtte unntaket fra aldersgrensen for salg av tobakkslignende godteri og unntak fra oppstillingsforbudet for slike varer, blir sterkt kritisert av høringsinstansene. Flere peker på at forslaget står i sterk motstrid til intensjonene i proposisjonen for øvrig. Forslaget vil gjøre det mulig for dagligvarebutikker og andre salgssteder å ha fritt oppstilt sjokolade- og tyggegummivarer, f.eks. formet som sigaretter, sigarer og piper og med fargede pakninger, mange påført Disney-logoer. Nasjonalforeningen for folkehelsen kaller forslaget for «oppsiktsvekkende» og hevder at det går imot blant annet Verdens helseorganisasjons Framework Convention on Tobacco Control (FCTC), som Norge er bundet av og som oppfordrer landene til å forby salg av godteri utformet som tobakk.

Disse medlemmer peker på at også Helsedirektoratet, Kreftforeningen og Nasjonalt råd for tobakksforebygging mener regjeringen med dette særlig utsetter barn for lokkende tobakksreklame – med andre ord nettopp det som lovforslaget for øvrig er ment å demme opp for. Helseminister Bent Høie påpeker at han vil jobbe mot dagligvarebransjen for å hindre at man selger tobakkslignende produkter rettet mot barn. Disse medlemmer vil understreke at dette ikke kan veie opp for en liberalisering på området, og mener at det ikke bør gjøres unntak for aldersgrensen og oppstillingsforbudet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti mener det

er oppsiktsvekkende at regjeringen foreslår å innføre en hjemmel for å unnta tobakksgodteri fra aldersgrense og oppstillingsforbud, som er gjeldende lovverk i dag. I klartekst betyr dette at sjokolade og tyggegummi formet som naturtro sigaretter og presentert i fargerike pakker, fritt kan stilles ut i butikker og kiosker og selges til barn. Dette står etter disse medlemmers mening i motstrid til det som skulle være den foreliggende proposisjonens hovedanliggende: å hindre at tobakksrøyking framstår som attraktivt og at folk dermed fristes til å begynne å røyke. Det er meningsløst og uansvarlig av regjeringen å fremme et forslag som gjør det lettere for tobakksindustrien å indirekte reklamere for tobakk overfor de mest sårbare og lettpåvirkelige forbrukerne – nemlig barn og unge.

Disse medlemmer merker seg at regjeringens forslag bunner i en ambisjon om å forenkle lovverket generelt og fjerne unødige forbud. Det er vanskelig å skjønne at dette skal være viktigere enn det klare behovet samfunnet har for å skjerme barn og unge fra utilbørlig og skadelig markedsføring – i dette tilfelle av svært helsefarlige tobakksprodukter. Disse medlemmer viser til at særlig Fremskrittspartiet etter regjeringsskiftet snakket mye om alle lover og påbud som skulle fjernes av det nye regimet. Her ble særlig lakrispiper framholdt som et viktig produkt å få lagt ut til fritt salg, noe som er uproblematisk ut fra dagens lovverk.

Disse medlemmer vil i likhet med Kreftforeningen bemerke at det er fullt mulig å gjøre unntak fra aldersgrense og oppstillingsforbud for produkter som ikke har stor likhet med tobakksvarer, som f.eks. lakrispiper, dersom regjeringen insisterer på at dette er et presserende behov i befolkningen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil peke på formuleringen i tobakkskadeloven § 2, som viser at regjeringen har stort handlingsrom når det gjelder definisjon av hva som kan regnes som tobakksvarer:

«Departementet kan gi forskrifter om hvilke produkter som skal regnes som tobakksvarer, tobakksurrogater, tobakksimitasjoner og røykeutstyr, og nærmere kriterier for hva som menes med spesialforretning. I tvilstilfeller kan departementet avgjøre spørsmålene med bindende virkning.»

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen etter tobakkskadeloven § 2 åttende ledd første punktum, i forskrift presisere at det kan gjøres unntak fra definisjonen som tobakksvarer, tobakksurrogater, tobakksimitasjoner eller røykeutstyr for godteri som kan minne om tobakksprodukter, men som klart ikke er egnet til å bli

forvekslet med eller promotere tobakk. Det skal ikke gjøres unntak for mer realistiske imitasjoner».

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet mener at sigarettliknende godteri som er svært naturtro utformet, som har glansfulle, fargerike pakninger og som til forveksling likner på tobakksprodukter, ikke under noen omstendigheter bør omfattes av en hjemmel som tillater fritt salg og markedsføring overfor barn.

Disse medlemmer vil for øvrig vise til at tobakkskonvensjonen oppfordrer land til å forby salg av «godteri utformet som tobakk som appellerer til mindreårige», jf. artikkel 16 nr. 1 bokstav c. Disse medlemmer mener regjeringen heller burde følge denne oppfordringen, istedenfor å gjøre det motsatte – nemlig å legge til rette for salg og markedsføring av tobakksgodteri og dermed med vitende og vilje svekke effekten av de øvrige tiltakene i proposisjonen – noe som særlig vil ramme barn og unge.

Disse medlemmer viser til at regjeringen foreslår en tilføyelse i tobakkskadeloven § 17 som vil kunne gi unntak for aldersgrensen når det gjelder salg av tobakkslignende godteri som sjokoladesigaretter, tyggegummitobakk m.m.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet mener regjeringen med forslaget i proposisjonen legger opp til en politikk der barn kan rekrutteres til en karriere som røykere ved hjelp av forlokkende tobakksgodteri, fritt utstilt i butikken.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti og Senterpartiet viser til at disse partiene vil stemme mot en endring av tredje ledd i tobakkskadeloven § 17 som vil åpne for unntak fra aldersgrensen for næringsprodukter formet som tobakksvarer. Disse medlemmer viser videre til at de ikke vil at unntakshjemmelen i § 24 om oppstillingsforbud skal kunne gjelde for tobakksgodteri, og fremmer derfor forslag om å unnta slike produkter fra å omfattes av forskriftshjemmelen. Det fremmes to alternativer, avhengig av utfallet av forslag i denne innstillingen om endring av § 24 fjerde ledd om at unntak fra oppstillingsforbudet ikke kan gjøres for e-sigaretter.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«I lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakkskader (tobakkskadeloven) gjøres følgende endringer:

Alternativ 1)

§ 24 fjerde ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Unntak kan ikke gjøres for tobakksgodteri.

Alternativ 2)

§ 24 fjerde ledd nytt annet punktum skal lyde:
Unntak kan ikke gjøres for tobakksgodteri.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil understreke at forslaget om at departementet i forskrift etter tobakksskadeloven § 2 kan presisere at det kan gjøres unntak fra definisjonen som tobakksimitasjoner, tobakksgodteri, mm., har flere hensikter. For det første vil det være formålstjenlig med mer objektive kriterier når man skal inn ta i definisjonen produkter som skal omfattes av tobakksskadeloven, som man f.eks. gjør i den foreliggende proposisjonen. Samtidig vil slike kriterier være nødvendige dersom produkter, f.eks. lakrispiper, skal tas ut av definisjonen. Disse medlemmer har merket seg at EUs nye tobakksdirektiv anbefaler at landene forbyr salg av tobakksgodteri, leker og andre produkter som appellerer til mindreårige, og at EØS er i en prosess for implementering av direktivet. Disse medlemmer vil peke på at dersom Norge skulle beslutte å følge oppfordringen fra EU om å forby slike produkter, vil det også bli nødvendig å definere tydeligere hva slags produkter som kan karakteriseres som tobakksgodteri og som da skal omfattes av et slikt forbud. Disse medlemmer viser til at § 2 åttende ledd i tobakksskadeloven slår fast at slik definisjonsmyndighet tilligger departementet.

Disse medlemmer er glad for at komiteens flertall foreslår en innsnevring av proposisjonens forslag om et generelt unntak for tobakksgodteri fra bestemmelse om aldersgrense i § 17, og likeledes en innsnevring for unntak av samme produkter fra oppstillingsforbudet i § 24. Disse medlemmer vil derfor subsidiært stemme for dette forslaget, dersom Arbeiderpartiets primærforslag om å avvise forslaget om et generelt unntak for aldersgrense og begrensning i unntak for oppstillingsforbud, ikke får flertall.

Disse medlemmer viser til at tobakksgodteri ikke først og fremst handler om lakrispiper, men om svært naturtro etterligninger av sigaretter i sjokolade, med pakker i flotte farger og med blant annet Disneyfigurer som appellerer sterkt til barn. Disse medlemmer mener det er uakseptabelt at barn skal utsettes for dette fordi regjeringen hevder at man ønsker å forenkle lover og regler. Disse medlemmer mener regjeringen heller burde rydde opp i det omfattende byråkratiet man har skapt på flere områder, istedenfor å skyve sårbare barn foran seg i en politikk som setter regjeringens troverdighet i helsepolitikken på en alvorlig prøve.

3. Forslag fra mindretall**Forslag fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet:***Forslag 1*

Stortinget ber regjeringen snarest mulig fremme forslag om en kommunal tilsynsordning for tobakks salg for å hindre salg av tobakksvarer til mindreårige.

Forslag 2

I lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakkskader (tobakksskadeloven) gjøres følgende endringer:

§ 22 femte ledd nytt annet punktum skal lyde:

Unntak kan ikke gjøres for elektroniske sigaretter.

§ 24 fjerde ledd nytt annet punktum skal lyde:

Unntak kan ikke gjøres for elektroniske sigaretter.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen gjennomføre en evaluering etter 2 år hvor man kartlegger hvordan salgstillatelse av flere nikotinholdige produkter påvirker folkehelsen, og hvorvidt det bidrar til nyrekruttering blant unge.

Forslag 4

I lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakkskader (tobakksskadeloven) gjøres følgende endringer:

Alternativ 1)

§ 24 fjerde ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Unntak kan ikke gjøres for tobakksgodteri.

Alternativ 2)

§ 24 fjerde ledd nytt annet punktum skal lyde:

Unntak kan ikke gjøres for tobakksgodteri.

Forslag fra Arbeiderpartiet:*Forslag 5*

Stortinget ber regjeringen etter tobakkskadeloven § 2 åttende ledd første punktum, i forskrift presisere at det kan gjøres unntak fra definisjonen som tobakksvarer, tobakksurrogater, tobakksimitasjoner eller røykeutstyr for godteri som kan minne om tobakksprodukter, men som klart ikke er egnet til å bli forvekslet med eller promotere tobakk. Det skal ikke gjøres unntak for mer realistiske imitasjoner.

Forslag fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre:*Forslag 6*

Stortinget ber regjeringen oppheve § 14-14 i legemiddelforskriften og åpne opp for at legemidler

mot nikotinavhengighet kan vurderes for refusjon for pasienter med alvorlig lungesykdom.

Forslag fra Venstre:

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen i forskrift til tobakkskadeforskriften § 30 unnta snusprodukter fra kravet om standardiserte tobakkspakker.

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding A fremmes av en samlet komite med følgende unntak:

§ 17 tredje ledd fremmes av komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre.

§ 30 fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre.

Komiteens tilråding B fremmes av komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

A

vedtak til lov

om endringer i tobakkskadeforskriften (gjennomføring av direktiv 2014/40/EU og standardiserte tobakkspakninger)

I

I lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakkskader gjøres følgende endringer:

§ 2 skal lyde:

Med tobakksvarer forstås i denne lov varer som kan røykes, innsnuses, suges eller tygges såfremt de helt eller delvis består av tobakk.

Med *tobakksutstyr* forstås i denne lov varer som etter sitt formål hovedsakelig benyttes i forbindelse med tobakksvarer og *tobakksurrogater*.

Med tobakksurrogat forstås i denne lov produkt som etter sin bruksmåte tilsvarer tobakksvarer, men som ikke inneholder tobakk.

Med *elektronisk sigarett* forstås i denne lov *tobakksurrogater* som kan brukes til inntak av damp gjennom et munnstykke, eller deler av et slikt produkt, herunder en patron, en tank og utstyret uten patron eller tank. *Elektroniske sigaretter* kan være til engangsbruk eller for gjenoppfylling.

Med gjenoppfyllingsbeholder forstås i denne lov en beholder som inneholder væske som kan brukes til gjenoppfylling av en elektronisk sigarett.

Med *urtebasert røykeprodukt* forstås i denne lov *tobakksurrogat* basert på planter, urter eller frukter, som kan forbrukes gjennom en forbrenningsprosess.

Med tobakksimitasjon forstås i denne lov produkter som etter sin utforming har en nær likhet med tobakksvarer eller *tobakksutstyr*, men som ikke inneholder tobakk eller *tobakksurrogat*.

Med salg forstås i denne lov overdragelse av tobakksvarer til forbruker mot vederlag.

Med engrossalg forstås i denne lov overdragelse av tobakksvarer mot vederlag som ikke omfattes av åttende ledd.

Med *grensekryssende fjernsalg* forstås i denne lov salg der forbrukeren på tidspunktet for bestilling av varen fra et detaljalgsssted er i et annet land enn der detaljalgssstedet er etablert.

Med *spesialforretning* forstås i denne lov utalgsssted som hovedsakelig selger *tobakksvarer*, *tobakksurrogater* eller *tobakksutstyr*.

Departementet kan gi forskrifter om hvilke produkter som skal regnes som tobakksvarer, *tobakksurrogater*, *tobakksimitasjoner*, *tobakksutstyr*, *elektroniske sigaretter* og *gjenoppfyllingsbeholdere*, og nærmere kriterier for hva som menes med spesialforretning. I tvilstilfeller kan departementet avgjøre spørsmålene med bindende virkning.

§ 3 første og annet ledd skal lyde:

Loven får anvendelse på innførsel, utførsel, omsetning, utforming og bruk av tobakksvarer, *tobakksutstyr*, *tobakksurrogater*, *tobakksimitasjoner* og nye kategorier av tobakks- og nikotinprodukter.

Loven, med unntak av § 28 a, får ikke anvendelse på *elektroniske sigaretter* og *gjenoppfyllingsbeholdere* som omfattes av legemiddelloven eller lov om medisinsk utstyr.

Nåværende annet ledd blir nytt tredje ledd.

Kapittel 2 oppheves.

Kapittel 3 overskriften skal lyde:

Kapittel 3. Salg av tobakksvarer mv.

§ 17 tredje ledd skal lyde:

Departementet kan i forskrift gjøre unntak fra *aldersgrensene fastsatt i første og annet ledd*, samt gi *bestemmelser* om aldersgrensen for innførsel av tobakksvarer, *tobakksurrogater*, *tobakksimitasjoner* og *tobakksutstyr*.

§ 18 skal lyde:

§ 18 *Forbud mot selvbetjening*

Selvbetjening av tobakksvarer og tobakkssurrogater på utsalgssteder for forbrukere er forbudt.

Forbudet i første ledd gjelder ikke i *spesialforretninger* og utsalgssteder for avgiftsfritt salg på flyplasser.

§ 19 skal lyde:

§ 19 *Forbud mot salg fra selvbetjent automat*

Salg av tobakksvarer og tobakkssurrogater fra selvbetjent automat er forbudt. Forbudet omfatter ikke løsninger der kunden henter ut varer fra automat med forhåndsbetalt automatkort.

Automatkort må ikke påføres vare- eller firma-merke eller andre kjennetegn for varene, kun en nøytral skriftlig angivelse av varemerkenavnet på den aktuelle varen.

Automater må ikke påføres vare- eller firmamerke eller andre kjennetegn, kun en nøytral, skriftlig angivelse av at innretningen er en automat for tobakksvarer eller tobakkssurrogater.

Departementet kan gi forskrifter om gjennomføring og utfylling av disse bestemmelser.

§ 21 skal lyde:

§ 21 *Forbud mot omsetning med rabatt*

Det er forbudt å gi spesiell rabatt ved salg av tobakksvarer og tobakkssurrogater til forbruker.

Ny § 21 a skal lyde:

§ 21 a *Registreringsordning for fjernsalg*

Det er forbudt å drive fjernsalg av tobakksvarer, elektroniske sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere til, fra eller i Norge, uten registrering hos Helsedirektoratet.

Det er forbudt å utlevere varer som nevnt i første ledd til forbrukere i Norge uten at virksomheten er registrert som utleverer hos Helsedirektoratet.

Det er forbudt med fjernsalg fra Norge til forbrukere som befinner seg i EØS-land som har forbud mot fjernsalg.

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om gjennomføringen av registreringsordningen for fjernsalg, herunder krav til registreringen, stedlig representant, utleverer, alderskontrollsystem og gebyrer.

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om privatimport av tobakksvarer, elektroniske sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere, herunder mengdebegrensninger.

§ 22 overskriften skal lyde:

Forbud mot reklame

§ 22 første ledd skal lyde:

Alle former for reklame for tobakksvarer er forbudt.

§ 22 femte og nytt sjette ledd skal lyde:

Denne bestemmelsen gjelder tilsvarende for tobakkssurrogater, tobakksimitasjoner og tobakksutstyr.

Departementet kan gi forskrifter om gjennomføring og utfylling av disse bestemmelser, samt gjøre unntak fra dem.

§ 23 overskriften skal lyde:

Forbud mot sponing

§ 23 annet ledd skal lyde:

Med tobakksponing forstås i denne lov enhver form for offentlig eller privat bidrag til et arrangement, en virksomhet eller en person med den hensikt eller den direkte eller indirekte virkning å fremme salget av tobakksprodukter eller tobakkssurrogater.

§ 24 skal lyde:

§ 24 *Forbud mot synlig oppstilling på utsalgssteder*

Synlig oppstilling av tobakksvarer på utsalgssteder er forbudt. Tilsvarende gjelder for tobakksutstyr, tobakksimitasjoner, tobakkssurrogater og automatkort som gir kunden adgang til å hente ut slike varer fra automat.

Forbudet i første ledd gjelder ikke for spesialforretninger.

Det kan på utsalgssteder gis nøytrale opplysninger om pris, og om hvilke varer som selges på stedet.

Departementet kan gi forskrifter om gjennomføring og utfylling av disse bestemmelser og gjøre unntak fra dem.

Kapittel 5 overskriften skal lyde:

Kapittel 5. Særskilte forbud mot tobakksbruk mv.

Ny § 28 a skal lyde:

§ 28 a *Bruk av elektroniske sigaretter*

Bestemmelsene i dette kapitlet gjelder tilsvarende for bruk av elektroniske sigaretter.

§ 29 første ledd skal lyde:

Kommunen skal føre tilsyn med at reglene i og i medhold av §§ 25, 26 første ledd, 27 første og annet ledd og 28 a overholdes. Dreier det seg om arbeidslokaler, føres tilsynet av Arbeidstilsynet.

§ 29 tredje til sjette ledd skal lyde:

Petroleumstilsynet fører tilsyn med at reglene i og i medhold av §§ 25 og 28 a overholdes innen det ansvarsområde Petroleumstilsynet har i petroleumsvirksomheten i henhold til arbeidsmiljøloven. Sjø-

fartsmyndighetene fører tilsyn med at reglene i og i medhold av §§ 25 og 28 a overholdes på skip samt fartøyer og innretninger for øvrig. I sin tilsynsmyndighet kan nevnte myndigheter bruke tilsvarende virkemidler som de har etter gjeldende regler om helseforhold og arbeidsmiljø på skip og innretninger innen petroleumsvirksomheten.

Forsvarsstaben fører tilsyn med at reglene i og i medhold av §§ 25 og 28 a overholdes på Forsvarets fartøyer.

Sysselmannen fører tilsyn med at reglene i og i medhold av §§ 25, 26, 27 og 28 a overholdes på Svalbard. Sysselmannen kan overlate til Longyearbyen lokalstyre å føre tilsyn for Longyearbyen.

Tilsynsmyndigheten kan i særlige tilfeller gi dispensasjon fra regler gitt i eller i medhold av §§ 25 og 28 a og sette vilkår for eventuell dispensasjon. På arbeidsplasser med arbeidsmiljøutvalg skal uttalelse fra utvalget legges ved søknaden. På arbeidsplasser uten arbeidsmiljøutvalg skal uttalelse fra verneombud legges ved.

Kapittel 6 overskriften skal lyde:

Merking og utforming av tobakksvarer mv.

§ 30 skal lyde:

§ 30 *Standardisert utforming av pakninger og varer*

Det er forbudt å føre inn i Norge eller selge tobakkspakninger og tobakksvarer som ikke har standardisert utforming etter nærmere bestemmelser fastsatt av departementet i forskrift. Standardiseringen kan for eksempel gjelde farge, form, utseende, materiale og merking, herunder bruk av varemerke, logo og andre elementer knyttet til merkevarebygging.

Departementet kan i forskrift fastsette krav om tilsvarende standardisering for tobakksutstyr og tobakkssurrogater, og gjøre unntak for enkelte produktkategorier. Departementet kan i forskrift sette begrensninger for hvilke typer utsalgssteder som kan selge varer som er gitt unntak fra standardiseringskravet.

Ny § 30 a skal lyde:

§ 30 a *Helseadvarsel og produktpresentasjon*

Det er forbudt å føre inn i Norge eller selge tobakksvarer, elektroniske sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere samt urtebaserte røykeprodukter, som ikke er merket med helseadvarsel.

Det er forbudt å føre inn i Norge eller selge tobakksvarer, urtebaserte røykeprodukter, elektroniske sigaretter eller gjenoppfyllingsbeholdere merket med elementer, herunder tekst, navn, varemerke, symboler, illustrasjoner eller andre tegn, som

- a) *fremmer eller oppfordrer til bruk ved å gi et villledende inntrykk av produktets egenskaper, helseeffekt, risiko eller utslipp,*
- b) *inneholder informasjon om mengden nikotin, tjære eller karbonmonoksid,*
- c) *gir inntrykk av at et spesielt produkt er mindre helseskadelig enn andre eller har vitaliserende, energigivende, helbredende, foryngende, naturlige, økologiske egenskaper eller andre helsemessige eller livsstilsmessige fordeler,*
- d) *henviser til smak, lukt eller andre tilsetningsstoffer eller fraværet av slike,*
- e) *ligner et næringsmiddel eller kosmetikk eller*
- f) *gir inntrykk av at et produkt har miljømessige eller økonomiske fordeler.*

Bestemmelsene i første og annet ledd gjelder ikke for nikotinfrie elektroniske sigaretter til engangsbruk og nikotinfrie gjenoppfyllingsbeholdere. Forbudet mot informasjon om nikotininnhold i annet ledd bokstav b og smakstilsetninger i annet ledd bokstav d gjelder ikke for elektroniske sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere. Annet ledd bokstav d og bokstav f gjelder ikke for urtebaserte røykeprodukter, men det kan likevel ikke oppgis at produktet er fritt for tilsetningsstoffer eller smakstilsetninger.

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser til utfylling og gjennomføring av kravene i første og annet ledd samt gjøre unntak fra dem.

§ 31 første ledd skal lyde:

Det er forbudt å føre inn i Norge eller selge etuier, esker, omslag, innpakninger og ethvert annet produkt som har til hensikt helt eller delvis å skjule eller tilsløre helseadvarslene i § 30 a første ledd.

§ 32 skal lyde:

§ 32 *Tobakksvarers innhold og utslipp*

Det er forbudt å føre inn i Norge eller selge sigaretter og rulletobakk med karakteristisk smak. Med karakteristisk smak menes en klart merkbar lukt eller smak av annet enn tobakk, som resultat av et tilsetningsstoff eller en kombinasjon av tilsetningsstoffer, for eksempel frukt, krydder, urter, alkohol, godteri, mentol eller vanilje, og som er merkbar før eller under forbruk av varen. Departementet kan gi utfyllende forskrifter, herunder om saksbehandlingen for vurderingen av om et produkt anses ha karakteristisk smak, og gjøre unntak fra forbudet.

Departementet kan gi forskrifter om tobakksvarer og tobakkssurrogaters innhold, herunder forbud mot enkelte typer tilsetningsstoffer, maksimalgrenser for innhold og utslipp, samt om metoder for og kontroll med utslippsmålinger. Tilsvarende gjelder for tobakksvarers komponenter, herunder filter, papir, kapsler mv.

Departementet kan i forskrift fastsette gebyrer for myndighetenes arbeid med og kontroll av ingredienser og utslippsmålinger.

§ 33 skal lyde:

§ 33 *Minstestørrelse på forpakninger av tobakksvarer*

Departementet kan gi forskrifter om minstevekt og minste antall tobakksvarer per enkeltforpakning som kan selges i detaljsalg.

§ 34 første ledd skal lyde:

Enhver form for testing av tobakksvarer og tobakkssurrogater samt pakninger ved hjelp av forbrukere, er forbudt.

Nytt kapittel 6A skal lyde:

Kapittel 6A. Elektroniske sigaretter, urtebaserte røykeprodukter og nye tobakksprodukter

§ 34 a *Registrering, kvalitet og sikkerhet ved elektroniske sigaretter mv.*

Det er forbudt å føre inn i Norge eller selge elektroniske sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere som ikke er registrert hos Statens legemiddelverk.

Produsenter og importører av elektroniske sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere skal søke om å få sine produkter registrert minst seks måneder før de planlegges plassert på det norske markedet. Ved enhver vesentlig endring skal produktet registreres på nytt.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere bestemmelser om gjennomføringen av registreringsplikten, offentliggjøring av mottatt informasjon samt gebyr og avgift for å dekke utgifter knyttet til registrering og tilsyn.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere bestemmelser om krav til produktenes kvalitet, sikkerhet, utforming og bruksanvisning.

§ 34 b *Skadelige og uønskede virkninger av elektroniske sigaretter mv.*

Produsenter, importører og distributører av elektroniske sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere skal ha et system for innsamling av informasjon om alle antatt skadelige eller uønskede virkninger av produktet på menneskers helse.

Produsenter, importører og distributører som har grunn til å tro at elektroniske sigaretter eller gjenoppfyllingsbeholdere som er i deres besittelse, planlegges eller er plassert på markedet, ikke er sikre eller av god kvalitet eller ikke oppfyller lovens bestemmelser, skal umiddelbart iverksette tiltak for å rette feilen, trekke produktet fra markedet eller tilbakekalle det. Tilsynsmyndigheten der produktet planlegges

eller er plassert på markedet skal umiddelbart varsles.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere bestemmelser om gjennomføringen av bestemmelsen, herunder tiltaks- og varslingsplikter.

§ 34 c *Markedsovervåking av elektroniske sigaretter mv.*

Produsenter og importører av elektroniske sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere skal årlig rapportere om salgsvolum, forbrukerpreferanser, salgsmåte og sammendrag av markedsundersøkelser.

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om gjennomføringen av rapporteringsplikten samt om markedsovervåking.

§ 34 d *Godkjenningsordning for nye tobakks- og nikotinprodukter*

Det er forbudt å føre inn i Norge eller selge nye tobakks- eller nikotinprodukter uten at produktet er godkjent av direktoratet.

Med nye tobakks- og nikotinprodukter forstås produkter som er plassert på markedet etter 19. mai 2014 og som ikke faller inn under følgende kategorier: sigaretter, rulletobakk, pipetobakk, vannpipetobakk, sigarer, sigarillos, tyggetobakk, nesetobakk eller snus.

Departementet kan i forskrift fastsette nærmere bestemmelser om vilkår for godkjenning, nødvendig dokumentasjon, krav om undersøkelser, rapporteringsplikter og gebyrer for godkjenning.

Kapittel 7 overskriften skal lyde:

Kapittel 7. Tilsyn og reaksjoner på regelbrudd

§ 35 skal lyde:

§ 35 *Tilsynsansvar*

Helsedirektoratet fører tilsyn med at bestemmelsene i §§ 19 til 24, 30 til 34, 34 c og 34 d og bestemmelser gitt i medhold av disse lovbestemmelsene, overholdes. Direktoratet fører tilsyn med kravene i §§ 30 a og 32 når det gjelder tobakksvarer og urtebaserte røykeprodukter.

Statens legemiddelverk fører tilsyn med at bestemmelsene i §§ 34 a og 34 b og bestemmelser gitt i medhold av disse, overholdes. Det samme gjelder kravene om helseadvarsel og produktpresentasjon i § 30 a når det gjelder elektroniske sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere.

Tilsynsmyndigheten kan foreta slik granskning og besiktigelse som den finner nødvendig for å utføre sine gjøremål etter loven, og gir de pålegg og treffer de vedtak som er nødvendige for gjennomføringen av tilsynet.

Departementet kan gi utfyllende forskrifter om gjennomføringen av tilsynet.

§ 36 første ledd skal lyde:

Finner *tilsynsmyndigheten* at noen av bestemmelsene nevnt i § 35 er overtrådt, kan den pålegge retting av forholdet. Samtidig settes en frist for rettingen. *Tilsynsmyndigheten* kan kreve skriftlig bekrefteelse fra overtrederen på at det ulovlige forholdet er opphørt.

§ 36 fjerde ledd skal lyde:

Når særlige grunner taler for det, kan *tilsynsmyndigheten* helt eller delvis frafalle ilagt tvangsmulkt.

§ 37 første ledd skal lyde:

Vedtak etter § 36 på grunnlag av overtredelser av §§ 20, 21, 22, 23, 30, 30 a, 31 og 33 eller bestemmelser gitt i medhold til disse, kan påklages til Markedsrådet. Ved behandlingen i Markedsrådet gjelder de saksbehandlingsregler som er gitt i eller i medhold av markedsføringsloven så langt de passer.

Ny § 37 a skal lyde:

§ 37 a *Tilbakekall av registrering, godkjenning og omsetningsforbud*

Tilsynsmyndighetene kan nekte registrering eller godkjenning etter §§ 21 a, 34 a og 34 d, eller trekke denne tilbake dersom virksomheten eller produktet ikke oppfyller kravene i denne lov eller bestemmelser gitt i medhold av den.

Tilsynsmyndighetene kan fastsette omsetningsforbud for enkelte produkter eller produktpartier, dersom de har grunn til å anta at disse ikke oppfyller lovens bestemmelser eller bestemmelser gitt i medhold av denne lov.

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser til gjennomføring og utfylling av første og annet ledd.

Kapittel 8 overskriften skal lyde:

Kapittel 8. Opplysnings- og rapporteringsplikter

§ 38 skal lyde:

§ 38 *Opplysnings- og rapporteringsplikter mv.*

Enhver plikter etter pålegg av *tilsynsmyndigheten* å gi de opplysninger som er nødvendige for å forebygge helseskader som bruk av tobakksvarer eller tobakksurrogater medfører eller gjennomføre gjøremål etter loven.

Produsenter og importører av tobakksvarer skal rapportere til direktoratet om tobakksvarers innhold og utslipp, og om salgsvolum. De skal også sende inn alle markeds- og forbrukerundersøkelser knyttet til ingredienser og utslipp, og sammendrag av markedsundersøkelser i forbindelse med lansering av nye produkter. Det samme gjelder ved vesentlige endringer.

Produsenter og importører av urtebaserte røykeprodukter skal rapportere til direktoratet om produktens ingredienser. Det samme gjelder når sammensetningen av ingrediensene i et produkt endres.

Direktoratet kan kreve at den som tilvirker eller innfører tobakksvarer skal legge frem en representativ prøve av produktet eller iverksette undersøkelser som er nødvendig for å vurdere *produktets* egenskaper og virkninger. Kostnadene ved slike undersøkelser bæres av vedkommende tilvirker eller importør. Direktoratet kan bestemme at kostnadene helt eller delvis skal dekkes av det offentlige.

Direktoratet kan selv iverksette slike undersøkelser, og kan pålegge tilvirker eller importør å bære kostnadene ved undersøkelsen. Kostnadene er tvangsgrunnlag for utlegg.

Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om gjennomføringen av rapporteringsplikten i annet og tredje ledd, herunder plikt til å utføre studier og utarbeide rapporter, og gjøre unntak fra rapporteringsplikten.

Departementet kan i forskrift pålegge produsenter og importører å betale gebyrer for myndighetenes arbeid med mottak, lagring, håndtering, analyse og offentliggjøring av opplysningene som er omtalt i annet, tredje og sjette ledd.

§ 39 første ledd skal lyde:

Departementet kan gi forskrifter om plikt for *tilsynsmyndigheter*, og enhver virksomhet eller person som er involvert i produksjon, import, distribusjon eller detaljsalg av tobakksvarer eller relaterte produkter, til å avgi opplysninger til statistiske formål.

Ny § 40 a skal lyde:

§ 40 a *Utlevering av opplysninger*

Opplysninger mottatt i medhold av §§ 34 a, 34 c, 34 d og 38, kan uten hinder av lovbestemt taushetsplikt utleveres til EFTAs overvåkingsorgan, EU-kommisjonen og relevante myndigheter i andre EØS-land.

§ 42 skal lyde:

§ 42 *Forbud mot enkelte produktkategorier*

Departementet kan forby innførsel og salg av bestemte produktkategorier på bakgrunn av særlige forhold dersom dette anses nødvendig for å beskytte folkehelsen.

§ 43 skal lyde:

§ 43 *Beslag og destruksjon av ulovlig importerte varer*

Tobakksvarer, tobakksurrogater og tobakksutstyr som importeres i strid med bestemmelser i denne lov med forskrifter, kan tilbakeholdes, beslaglegges og destrueres.

Ved tilbakehold skal mottakeren varsles om at varen kan bli beslaglagt og destruert. Mottakeren skal gis mulighet til å uttale seg i saken innen en nærmere angitt frist.

Dersom mottakeren ikke avgir uttalelse innen fristen, kan varen beslaglegges og destrueres. Forvaltningsloven §§ 23, 24, 25 og 27 kommer ikke til anvendelse der mottaker ikke har gitt tilbakemelding innen fristen.

Kongen kan gi forskrift om gjennomføring av denne bestemmelsen, herunder fastsette frister for å gi tilbakemelding på varsel gitt etter andre ledd.

Kongen kan i forskrift gjøre unntak fra klagerett over vedtak fattet i medhold av denne bestemmelsen.

Nåværende §§ 42 og 43 blir nye §§ 44 og 45.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan bestemme at de enkelte bestemmelsene skal tre i kraft til ulik tid og fastsette overgangsperioder.

B

Stortinget ber regjeringen kun å gjøre unntak i forskrift etter tobakksskadeloven §§ 17 tredje ledd og 24 fjerde ledd for godteri som kan minne om tobakksprodukter, men som klart ikke er egnet til å bli forvekslet med eller promotere tobakk. Det skal ikke gjøres unntak for mer realistiske imitasjoner.

Oslo, i helse- og omsorgskomiteen, den 1. desember 2016

Kari Kjønaas Kjos

leder

Tove Karoline Knutsen

ordfører